

Prostitutsiooni varjatud pool: räägivad seksi ostjad

Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 5/2007

Sotsiaalministeeriumi toimetised nr 5/2007

Prostitutsiooni varjatud pool: räägivad seksi ostjad

Katri Eespere

Uuringuraport

Lisateave:
Sotsiaалpoliitika info ja analüüsi osakond
Eesti Vabariigi Sotsiaalministeerium
Gonsiori 29, 15027 Tallinn
info@sm.ee

Keeletoimetaja: Signe Rummo
Trükiettevalmistus: Kirjastuskeskus OÜ
Kaanefoto: ISTOCKPHOTO
Trükk: AS Folger Art
ISSN: 1736-3896
ISSN: 1736-390X (online)
© EV Sotsiaalministeerium, 2007

Trükitud taaskasutatud paberile

Sisukord

Eessõna	5
Lühikokkuvõte	7
1. Sissejuhatus	9
2. Erinevaid vaatenurki seksi ostmise põhjuste selgitamisel	11
2.1. Seksi ostmine kui tarbimine	11
2.2. Seksi ostmine kui vägivald	11
2.3. Seksi ostmine kui sotsiaalne konstruktsioon	12
2.4. Seksi ostmine kui bioloogiline paratamatus	13
2.5. Seksi ostmine kui sõltuvus	13
3. Uurimismeetodid	15
3.1. Valim	16
4. Uurimuse tulemused	19
4.1. Romantilised ootused	19
4.2. Püsisuhtepartneri olemasolu	19
4.3. Kas häbi- või auasi?	20
4.4. Kontaktide leidmine	21
4.5. Alkoholi ja/või uimastite kasutamine	21
4.6. Kollektiivne või individuaalne tegevus	22
4.7. Kas legaliseerida või kriminaliseerida?	23
4.8. Halvad kogemused seksi ostmisel	24
4.9. Retoorikad seksi ostmise põhjuste seletamisel	25
4.9.1. Tarbimisretoorikad	25
4.9.2. Vaba valiku <i>versus</i> sundvaliku retoorikad	30
4.9.3. Sotsiaalse konstruktsiooni retoorikad	32
4.9.4. Loodusliku ettemääratuse retoorikad	35
4.9.5. Sõltuvusretoorikad	37
5. Arutelu	39
6. Kokkuvõte	43
Summary	45
Kirjandus	47

Eessõna

Kadi Viik
Sotsiaalministeeriumi soolise
võrdõiguslikkuse osakonna juhataja

Prostitutsioon on teema, millest rääkides on tähelepanu keskmes tavaliselt inimesed, kes müüvad oma keha. Reeglina on need naised, keda iseloomustavad kehv sotsiaalmajanduslik olukord, madal positsioon ühiskonnas, ülisuur risk langeda vägivalla ohvriks ning prostitutsiooniäri lõpetamisega seotud raskused. Käesoleva toimetise eesmärk on aga anda ülevaade prostitutsiooni teisest poolest: inimestest, reeglina meestest, kes ostavad seksi. Mida nad mõtlevad, kuidas nad mõtlevad ja mismoodi nad oma tegevust selgitavad?

Eesti Avatud Ühiskonna Instituudi uurimuse¹ kohaselt on Eestis umbes 12% meestest vähemalt ühe korra prostituudi teenust ostnud, regulaarseid kliente on umbes 2%. 0,6% meestest ostab seksi iga kuu. Eesti seksiootajate kohta teame veel väga vähe ja käesolev uurimus on teadaolevalt esimene, mis nende mõttemaailma avab.

Teistes riikides läbi viidud uurimused on näidanud, et seksi ostjaid on igas vanuses ja ühiskonnaklassis. Paljud elavad paarisuhetes ja neil on lapsed. Tüüpilisel ostjal on raha, haridust ja võimu, tema elu on stabiilne ning tal on pere — ta on paljuski vastand prostituudile, kelle keha ta ostab.

Praegu on Eestis karistatav alaealise prostitutsioonile kallutamine ning igasugune prostitutsioonile kaasaaitamine, sealhulgas ruumi kasutada andmine ja prostitutsiooni vahendamine. Prostitueerimine ei ole karistatav, seksioot ka mitte. Seega on riik ühese seisukoha võtnud üksnes kupeldamise suhtes, muu on jäetud reguleerimata. Kas see on hea ja piisav lahendus, vajaks laiemat ühiskondlikku arutelu. (Eesti Statistikaamet. (2005). *Laps ja perekond*. Teemaleht. Tallinn: Eesti Statistikaamet.)

Teised riigid on küsimusele lähenenud üsna erinevalt. On riike, kus prostitutsioon on täiesti keelatud, ning riike, kus prostitutsioon on legaliseeritud. Kupeldamine on üldjuhul keelatud igal pool, vaid mõnes üksikus riigis on bordellid lubatud. Euroopas prostitueerimist reeglina ei karistata ja prostitutsiooniärisse sattunud naisi püütakse pigem aidata.

On ka mõned riigid, kus on keelatud just seksi ostmine. Kõige selgemalt on riigi seisukohta väljendanud Rootsi, kus vastav seadus on väga selge ideoloogilise sõnumiga: prostitutsioon on naistevastane vägivald ja prostitutsiooniäris tuleb karistada neid, kes teisi inimesi ära kasutavad (seksi ostjaid ja kupeldajaid), ning kaitsta nõrgemat poolt (prostitutsiooni kaasanud naisi). Üpris segase tee on valinud Soome, kus seksi ostmine on keelatud siis, kui tegemist on inimkaubanduse ohvriga. Seega peab seksi ostja oskama vahet teha, kas inimest on sellesse olukorda sunnitud või mitte. Kuna seadus on kehtinud väga lühikest aega, on veel vara hinnata selle efektiivsust.

¹ Iris Pettai, Helve Kase, Ivi Proos (2003). *Prostitutsioon Eestis: sotsiaalsed riskid ja majanduslik surve*. Tallinn: Avatud Ühiskonna Instituut.

Ühiskondlikes diskussioonides tuuakse sageli prostitutsiooni õigustuseks väited, et on inimesi (üldjuhul mehi), kes muud moodi seksi ei saaks, ning et tegemist on paratamatu nähtusega, mida ei ole võimalik kontrollida. Arvatakse ka, et hüperseksuaalsete naiste jaoks on prostitutsioon hea võimalus ühendada töö hobiga. Käesolev uurimus neid väiteid ei kinnitanud.

Sageli käsitlesid intervjueeritavad seksi ostmist kui meelelahutust. Enamik neist olid püsisuhetes või olid varem püsisuhetes olnud. Seega ei olnud intervjueeritavate jaoks küsimus sugugi selles, et seksi ostmine oleks neile ainus võimalus seksi saada, pigem vaadati seda kui vaba aja veetmise võimalust.

Mõnes intervjuus põhjendati seksi ostmist eesmärgiga kogemusi saada. Püsipartneriga ei juletud rääkida oma soovidest või ei tahtud ennast näidata kogenematu ja saamatuna. Selline hoiak peegeldab traditsioonilist arusaama soorollidest, kus paarisuhetes ei ole kesksel kohal mitte vastastikune usaldus ja kommunikatsioon, vaid kartus eksida ja teise ootustele mitte vastata.

Kuigi mitu uurimuses osalenud meest arvas, et on olemas naisi, kes on prostitutsiooniärisse tulnud tööd hobiga ühendama, ei olnud nad ise ühtki sellist kohanud. Teiste uurimuste andmed prostituutide vanuse, sotsiaalmajandusliku olukorra ning vaimse ja füüsilise tervise kohta annavad alust järeldada, et valdav osa naistest ei tee seda tööd hobi korras.

Riiklik poliitika ja ühiskonna suhtumine mõjutavad prostitutsiooni levikut väga suurel määral. Prostitutsioon võib olla paratamatu nii kaua, kui ühiskonnas valitseb tugev sotsiaalmajanduslik ebavõrdsus ning naisi vaadatakse kui tarbekaupu. Probleemi ulatus on kultuuriti väga erinev, taunivas kultuuriruumis on prostitutsiooni oluliselt vähem kui sallivas kultuuriruumis. Kui Eestis on ostjate hulk võrreldav Põhjamaadega, kus 11–13% meestest on maksnud seksi eest, siis näiteks Hispaanias ja Itaalias on pea pooled mehed seksi ostnud.²

Seksi ostjad ei ela ülejäänud ühiskonnast eraldatult. Valitsevad väärtushinnangud ja kehtestatud normid mõjutavad neid samamoodi kui teisi inimesi. Kui ühiskonnas on normiks, et naisekeha eksponeeritakse kaubana ning seks on aktsepteeritud meelelahutusena, siis võtavad ostjad need normid omaks ja käituvad neile vastavalt.

Prostitutsioon kui nähtus ei kao enne, kui kaob nõudlus selle järele. Eesti ühiskond vajab selles teemal laialdast diskussiooni ning senisest enama tähelepanu pööramist nõudluse ohjeldamisele. Loodame, et käesolev toimetis annab sellele tuge.

² Sven-Axel Månsson (2002). *Men's Practices in Prostitution: The Case of Sweden*. 1998. Prostitution. Collection of the articles and materials. Oslo: Library of Criminology.

Lühikokkuvõte

Käesoleva toimetise eesmärk on pakkuda lugejale võimalus mõtiskleda prostitutsiooni teemal, tehes seda seekord seksi ostjate vaatenurgast lähtudes. Toimetise aluseks on minu magistritöö raames läbi viidud sotsioloogiline uurimus, mille käigus intervjueerisin 15 meessoost seksiostjat. Peamisteks uurimisküsimusteks olid: “millised on seksi ostmise situatsioonid?”, „kuidas seksi ostmist põhjendatakse?” ja “millised on ostjate hoiakud prostitutsiooni suhtes üldisemalt?”

Toimetis koosneb kahest suuremast osast: teoreetilisest ja empiirilisest. Esimene osa kirjeldab viit domineerivat teoreetilist mudelit, mille abil seksi ostmise põhjuseid selgitatakse. Teoreetilisele osale järgneb ülevaade uurimismeetoditest. Toimetise teine osa keskendub seksi ostjatega läbi viidud intervjuudele. Kirjeldan respondentide üldisemaid hoiakuid seksi ostmise suhtes, seksi ostmise situatsioonid ja prostituutidega kontakti loomise viise, ostjate suhtumist kahte vastandlikku prostitutsioonipoliitikasse — prostitutsiooni legaliseerimisse ja seksuaalteenuste ostmise kriminaliseerimisse –, ja ka eri retoorikaid, mida intervjueeritavad kasutasid oma tegevuse seletamisel. Retoorika on määratletud kui diskursiivsed tehnikad, mida respondendid kasutasid teatud maailmapildi konstrueerimiseks.

Uuringu tulemusel ilmnas, et seksi ostjad kasutasid oma tegevuse põhjendamisel viit põhiretoorikat: tarbimisretoorikat, vaba *versus* sundvaliku retoorikat, sotsiaalse konstruktsiooni retoorikat, loodusliku ettemääratuse retoorikat ja sõltuvusretoorikat. Retoorikatele anti tinglikud nimetused, püüdes rõhutada iga retoorika kõige iseloomulikumaid argumente. Iga põhiretoorika hõlmas ka teatud hulga alaretoorikaid, mis kasutasid küll põhiretoorika peamisi väiteid, kuid täiendasid seda veel mõne uue aspektiga.

Analüüsis selgus, et reeglina kasutati eri retoorikaid vaheldumisi ja üsna vastuoluliselt. Sobiva retoorika valik sõltus ka sellest, kas räägiti isiklikust kogemusest või mingist teemast üldisemalt. Näiteks kasutati prostitutsioonist laiemalt rääkides tihti väidet, et prostituudid on vajalikud nendele meestele, kes muidu seksi ei saaks. Iseenda puhul aga seda põhjendust ei kasutatud, rõhutades pigem seksi ostmise meelelahutuslikku funktsiooni.

Oma tööga ei ole ma soovinud anda hinnanguid seksi ostjate tegevusele, vaid pigem püüdnud anda panust prostitutsiooniteemalise diskussiooni avardamiseks ning näidata viise, kuidas ostjad ise oma tegevuse põhjuseid analüüsivad.

1. Sissejuhatus

Prostitutsioonist on viimastel aastatel hakatud Eestis üha rohkem rääkima. Diskussioonide teemadeks on olnud selle nähtuse eri aspektid: prostitutsiooni vastu võitlemise poliitikad, terviseküsimused, prostitutsiooni põhjused ja tagajärjed, bordellide tegevus, prostitutsiooni seos inimkaubandusega jne. Kõik need arutlused on suuresti keskendunud prostitutsiooni ühele osapoolale — seksi müüjatele. Vähem on räägitud prostitutsiooniäri teistest osalistest — kupeldajatest ja vahendajatest. Ning hoopis vähe on räägitud osapooldest, kellele ei oleks prostitutsiooni — seksi ostjatest.

Tundub kummaline, et ostjad, kes on prostitutsiooni kui nähtusega seotud olnud sama kaua kui prostituudid, on avalikkuse ees suutnud jääda varjatuks. Seksi ostjate nähtamatus on sisse kodeeritud ka keelde — meil puuduvad spetsiifilised sõnad, millega rääkida. Kui prostituutide tähistamiseks on suur hulk (eranditult negatiivse alatooniga) sõnu: “lits”, “hoor”, “löbutüdruk”, “linnuke” jne; siis ostjatest saame eesti keeles rääkida vaid majandusterminites: “klient”, “ostja”, “tarbija” jms. Ostjate kohta kasutatavad sõnad ei ole negatiivsed, vaid neutraalsed.

Meil puudub teadmine, kes need inimesed on, kes seksi ostavad. Levinuim arusaam seksi ostjast põhineb jäigal ja ühedimensioonilisel nägemusel meeste seksuaalsusest. See kuvand on bioloogiliselt deterministlik ja käsitleb meeste seksuaalseid ihasid kui muutumatuid ja suuri. Kuvandi vastavusest või mittevastavusest tegelikkusele meil sisulist teavet ei ole.

Eri riikides läbi viidud sotsioloogilised uurimused näitavad, et prostituutide kasutamine on peamiselt meeste praktika. On keeruline hinnata, kui palju mehi maailmas ostab seksi. Siiani läbi viidud uurimuste põhjal võib väita, et seksi ostvate meeste hulk erineb olulisel määral riigiti ja kultuuriti. Euroopas varieerub ostjate määr näiteks 7%-st Suurbritannias kuni 39%-ni Hispaanias (Hughes 2004). Põhjamaades on seksi ostvaid mehi keskmiselt 11–13% (Månsson 2004).

Selleks et mõista, miks mehed lähevad prostituutide juurde, tuleb analüüsida nii meeste ja naiste seksuaalsust kui ka soosuhteid ühiskonnas. Seksuaalsus on sotsiaalselt konstrueeritud nähtus, mis ei ole muutumatu ega iseenesestmõistetav. Seega võib väita, et prostituudi teenuse ostmise tähendus tänapäeval ja näiteks sada aastat tagasi on oma olemuselt erinev nii ühiskondlikul kui ka individuaalsel tasandil. Tegevusel on ka eri tähendused eri kultuurikontekstis (Månsson 2001, 139).

Käesolev toimetis põhineb minu magistritöö raames läbi viidud sotsioloogilisel uurimusel, mille eesmärk on aidata kaasa prostitutsiooni kui sotsiaalse nähtuse ja probleemi mõistmisele, analüüsides antud teemavaldkonda seksi ostja perspektiivist.

Sotsioloogina oli mu peamine soov avardada prostitutsiooniteemalist arutelu ühiskonnas, uurides seksi ostjaid ning seda, milliseid retoorikaid nad oma tegevuse mõtestamisel ja kirjeldamisel kasutavad, millistes situatsioonides toimub seksi ostmine ning millised on ostjate

hoiakud prostituutide suhtes. Lisaks eelmainitule soovisin teada saada ka seda, kuidas seksi ostjad suhtuvad prostitutsiooni legaliseerimisse või seksuaalteenuste ostmise kriminaliseerimisse.

Uurimuse empiirilise materjali moodustavad viisteist avatud intervjuud seksi ostjatega. Lisaks intervjuudele jälgisin taustateadmiste kujundamiseks umbes aasta vältel ka kahes suuremas seksi ostjaid koondavas internetifoorumis toimunud diskussioone.

2. Erinevaid vaatenurki seksi ostmise põhjuste selgitamisel

Käesolev peatükk annab lühikese ülevaate teoreetilistest lähenemistest, mida prostituutide klientide tegevuse seletamisel on kasutatud. Need aitavad toimetise empiirilist osa lugeja jaoks paremini laiemasse ühiskondlikku konteksti asetada, kuna respondentide poolt kasutatud põhiretoorikate klassifitseerimisel kasutasin sarnast jaotust. Liigitasin teooriad viieks kategooriaks ning andsin neile kokkuleppelised nimetused, sõltuvalt peamistest motiividest, mida seksi ostmise põhjustena välja tuuakse.

Iga seletusviis konstrueerib prostitutsiooni põhjuseid ja tagajärgi erinevalt, kohati ka üksteisele vasturääkivalt. Küsimustele, kas prostitutsioon on seks või vägivald, sunnitud või vabatahtlik tegevus, normaalne või hälbeline nähtus, ei ole üheseid vastuseid. On vaid eri teoreetiliste lähenemiste tõlgendused, mis mõtestavad prostitutsiooni ning selle osapoolte olemust mitmeti.

2.1. Seksi ostmine kui tarbimine

Tarbimisteooriad käsitlevad prostitutsiooni kui tavalist majandustegevust, mille käigus turul kohtuvad ostja ning müüja. Prostitutsiooni nähakse kui vajalikku nähtust, mida tuleb kas riigi- või linnavõimudel reguleerida. See tähendab bordellide ja üksikettevõtjatest prostituutide tegevuse litsentseerimist, prostituutide tervise kontrollimist, seksiga kauplemise suunamist selleks ette nähtud piirkonda ning lõpuks teenuse pakkujatele tegutsemisõiguse eest maksu kogumist. Litsentsita teenuse osutamise eest karistatakse (Pajumets 2004, 21).

Seksi ostmine on tehing, mille käigus klient ostab prostituudilt mittereproduktiivset seksi (Edlund ja Korn 2001, 184). Sõltuvalt oma majanduslikust staatusest valib klient tarbimiseks prostitutsiooni liigi, mida ta endale rahaliselt lubada saab. Prostitutsiooniturg on üles ehitatud sarnaselt muude kaupade turgudega — sobivat kaupa on nii hinnatundlikele kui ka hinnast mittesõltuvatele tarbijatele. Seksi ostmine sarnaneb ükskõik millise muu kauba ostmisega, kus klient valib pakumiste hulgast temale sobivaima, tasub selle eest nõutud summa ning saab õiguse kaupa tarbida.

2.2. Seksi ostmine kui vägivald

Mitmed feministlikud teooriad käsitlevad prostitutsiooni kui naiste vastu suunatud mees- teepoolset vägivalda, mida võib samastada vägistamise ja seksuaalse väärkohtlemise teiste

vormidega. Prostitutsioon on ebavõrdsete võimusuhte peegeldus. Prostituutide teenuseid tarbivad mehed määratletakse pahategijatena, kes alandavad oma käitumisega kogu nais-sugu (Bromberg 1998). Prostitutsioon kui nähtus taastoodab naiste muutmist tarbeasjaks, ekspluateerimist ja allutamist. Teenused ja käitumine, mida mehed ostavad, sisaldavad seksuaalse vägivalda kõiki vorme, mida feministid püüavad ühiskonnast kaotada ning mida tavaelus peetakse ebaseaduslikeks (Sullivan ja Jeffreys 2004, 65).

Siia kategooriasse võib liigitada ka geiprostitutsiooni olemust seletava teooria, mille kohaselt geiprostitutsioon põhineb täpselt samasugusel ebavõrdsusel, mis taastoodab ka heteroseksuaalset prostitutsiooni. Domineeriv mehelik seksuaalsus, mis toob kaasa naistevastase vägivalla, positsioneerib ka geimehed allutatute ja ekspluateeritute klassi (Farley 2003, 95).

Nende teooriate kohaselt ei ole meeste agressiivne seksuaalne loomus bioloogiline, vaid kultuuriliselt mehe soorolli osana konstrueeritud. Sellest tulenevalt on seda ka võimalik muuta. Mehed sotsialiseeritakse omama seksuaalseid ihasid ning pidama loomulikuks, et need ihad rahuldatakse (Weisberg 1996, 194). Suhe seksi ostja ja prostituudi vahel on selle lähenemise kohaselt alati külm, omakasupüüdlik ja mehaaniline, kus üks osapool (klient) on selgelt võimupositsioonil. Seksi ostja on see, kelle käes on sotsiaalne ja majanduslik võim kasutada teist isikut seksualiseeritud nukuna (Farley 2003, 34).

Nõudlus tasulise seksi järele taastoodab inimkaubandust, kuna viimane on meetod, mille abil seksiärisse üha uusi naisi ja lapsi saada. Antud lähenemise pooldajad leiavad, et prostituutide klientide tegevus peaks olema karistatav, mis võimaldaks efektiivsemalt prostitutsiooni ja ka inimkaubandusega võidelda (Farley 2003, 326).

2.3. Seksi ostmine kui sotsiaalne konstruktsioon

Teooriad, mis käsitlevad nõudlust kui sotsiaalset konstruktsiooni, väidavad, et nõudlus kaubandusliku seksi järele on suuresti sotsiaalselt, kultuuriliselt ja ajalooliselt determineeritud nähtus.

Nõudlus tuleb sotsiaalselt konstrueerida — inimestele tuleb selgeks õpetada, et nad vajavad mingit toodet või teenust. Neile tuleb sisendada, et prostituudi teenuse ostmine tähendab lõbutsemist ning võimaldab end määratleda „täiskasvanu“, „tõelise mehe“ või mõne muu ihaldatava sotsiaalse identiteedi kandjana (O’Connell Davidson 2006).

Nõudlust sotsiaalse konstruktsioonina käsitlevate teooriate kohaselt on prostitutsiooninõudlus tekitatud sotsiaalses ja kultuurilises kontekstis, kus mehelikkus ja mehelik seksuaalsus konstrueeritakse seksuaalse meisterlikkuse ja naise keha omastamise kaudu. Naise seksuaalsus seevastu on kontrollitud, allasurutud ja peaaegu olematu. Ehk teisisõnu konstrueeritakse mehe seksuaalsus võimu ja võistluse kontekstis, naise seksuaalsus aga konstrueeritakse peaaegu olematuna. Intensiivne seksuaaltegevus on normaliseeritud kui mehe peamine seksuaalne vajadus. Meest, kes suudab demonstreerida oma seksuaalset meisterlikkust intensiivse seksuaalse tegevuse kaudu eri naistega, peetakse sookaaslaste ja mehe enda poolt

mehelikuks, edukaks ja võimukaks. Meheea alguse sümboolne tähistamine ritualiseeritud külaskäiguga prostituudi juurde on küllaltki levinud (Sangera 1997).

Soov prostituutide teenust tarbida ei teki niisiis mitte üksikindiviidi sees, vaid seda vajadust tekitatakse sihipäraselt laiemal ühiskondlikul tasandil. Teisalt on nõudlus mõistagi tihedalt seotud ka kauba/teenuse pakkumise, kättesaadavuse ja taskukohasusega.

2.4. Seksi ostmine kui bioloogiline paratamatus

Bioloogilised teooriad on prostitutsiooni nõudluse seletamisel kahtlemata ühed vanemad ja tuntumad. Teooria lähtub seisukohast, et meeste seksuaalsed impulsid on sama instinktiivsed ja kontrollimatud kui näiteks vajadus toidu ning vee järele. Prostitutsioon täidab bioloogiliste teooriate kohaselt tühimiku meeste ja naiste seksuaalsuse tasemete vahel ning pakub võimaluse oma seksuaalsete vajaduste rahuldamiseks ka meestele, kellel ei ole üldse seksi-partnereid (Ben-Israel ja Levenkron 2005, 18).

Mehed on oma kontrollimatu seksuaaliha ohvrid ning prostituutide olemasoluta võivad rahuldamata seksivajadusega mehed muutuda ohtlikuks mitteprostituutidest naistele.

2.5. Seksi ostmine kui sõltuvus

Sõltuvusuuringute eksperdid oletavad, et 3–6% maailma rahvastikust võib pidada seksuaalsõltlasteks (Carnes 2005). Seksuaalne sõltuvus on diagnoositav ja ravitav haigus, mida tänapäeval käsitletakse viisil, nagu alkoholi- ja uimastisõltuvust käsitleti 40 aastat tagasi.

Seksisõltlast iseloomustab kontrollimatu seksuaalne käitumine ning sellest tingitud tõsised tagajärjed. Iseloomulik on suutmatus oma käitumist muuta või lõpetada, pidev riskide otsimine või ennasthävitav käitumine, pidevalt uute ja üha intensiivsemate seksuaalelamuste otsimine. Seksisõltlase jaoks on seksuaalsed kinnisideed ja fantaasiad peamiseks toimetulekustrateegiaks. Uute seksuaalkontaktide loomine, otsene seksuaaltegevus ning sellest taastumine võtab väga palju aega, mistõttu muud tegevused muutuvad teisejärguliseks (Carnes 1991).

Seksuaalset sõltuvust iseloomustab sõltuvustsükkel, mis koosneb järgmistest osadest:

- kinnisidee või kogu tähelepanu kõitev tegevus
- ritualisatsioon
- kompulsiiused käitumisviisid
- kontrolli kaotamine ja meeleheide
- häbi- ja süütunne

Seksisõltlase uskumuste süsteem sisaldab teatud põhiuskumusi, mis oma olemuselt on väärad. Enamasti ei taju sõltlased end väärtuslike inimestena, neil on raske ka teisi inimesi usaldada. Sõltlased usuvad, et seks on nende kõige olulisem vajadus, mis aitab leevendada isolatsioonitunnet ja üksindust (Carnes 1991, 16).

Seksuaalse sõltuvuse käitumismustreid käsitletakse patoloogiliste probleemidena siis, kui seksuaalkäitumine muutub inimese elu keskpunktiks, põhjustab häbi-, süü- ja piinlikkusetunnet, tekitab depressiooni ja ärevust, mis omakorda mõjutavad inimese sotsiaalset ja ametialast tegevust. Sõltlased ei kasuta seksi kiindumustunde või puhkuse eesmärgil, vaid ärevuse ja/või emotsionaalse valuga toimetulekuks (Slobodzien 2005).

3. Uurimismeetodid

Uurimaks, kuidas seksi ostjad oma tegevusest räägivad ja kuidas seda põhjendavad, kasutasin kvalitatiivseid meetodeid. Peamiseks uurimisinstrumendiks oli avatud teemaintervjuu. Taustateadmiste kujundamiseks jälgisin umbes aasta jooksul kahes suuremas seksi ostjaid koondavas internetifoorumis aset leidnud diskussioone.

Viisin uurimuse käigus meessoost seksioostjatega läbi viisteist avatud intervjuud. Uurimuse valimi moodustamisel kasutasin kolme võimalust: lumepallimeetodit, kontaktide loomist internetifoorumites, kus seksioostjad oma tegevusest räägivad, ning isiklike kontakte (näiteks tuttavate ja sõprade kaudu).

Lumepallimeetod, millega uurija leiab sihtgrupist mõned respondendid, kes omakorda juhatavad järgmiste respondentide juurde, osutus prostitutsiooni klientide puhul üsna tõhusaks. Lumepallimeetodit kasutatakse sageli raskesti kättesaadavate (näiteks uimastite tarbijad, teatud subkultuuride liikmed jt) sihtgruppide puhul, kui on alust arvata, et sihtgruppi kuuluvatel isikutel on kontaktid teiste samasse gruppi kuuluvate isikutega.

Lumepallimeetodi puhul võib muidugi sageli tekkida küsimus, kuivõrd esinduslik on saadav informatsioon (ei ole ju ühiskonna kõigil liikmetel võrdset võimalust valimisse sattuda). Kuna käesoleva uurimuse eesmärk ei ole aga teha üldistusi prostitutsiooni klientide kogu populatsiooni kohta, siis võib lumepallimeetodi kasutamist pidada sobivaks.

Lumepallimeetodi abil informantide leidmisel oli ka väga väike tõenäosus, et valimisse satuvad inimesed, kes tegelikult prostituutidelt seksi ei osta, kuna teise respondendi soovitamine toimub usaldusele ja teadmistele tuginedes.

Väga olulist osa valimi kujundamisel etendas ka internetifoorum, kust valisin pärast diskussioonide pikaajalist analüüsi respondente. Potentsiaalse informandi valimisel võtsin muuhulgas arvesse tema keelekasutust (näiteks, kas ta rääkis minavormis, kas tema jutt oli usutav ja ühtlane jne). Iga valitud inimese puhul jälgisin eelnevalt vähemalt kuu aega tema sissekandeid foorumis. Selline toimimisviis võimaldas suurendada respondendi usaldusväarsust ja veenduda, et tegemist on tasulist seksi tarbiva või tarbinud isikuga.

Isiklike kontaktide (näiteks tuttavate) kaudu respondentide leidmine osutus samuti efektiivseks ning just selle lähenemise kaudu sattusid valimisse inimesed, kes näiteks internetifoorumites ei käi ja kes muidu võinuks valimisse kaasamata jääda.

Võimalike respondentidega ühendust võttes lähtusin informeeritud nõusoleku põhimõttest. See tähendab, et uurija peab potentsiaalseid uuritavaid informeerima uurimuse eesmärgist ja olemusest, saama nende nõusoleku olla uuritava rollis ja kindlustama nende konfidentsiaalsuse (O'Connell Davidson ja Layder 1994, 57). Olen veendunud, et suhteliselt delikaatsete ja varjatud teemade puhul on ainsuvõimalikuks lähenemiseks täielik ausus ja oma motiivide selgitamine kohe alguses ning ka valmisolek saada eitav vastus. Potentsiaalsetele uuritavatele tuleb tutvustada oma eesmärgi ning pakkuda neile seeläbi võimalus valida, kas nad on nõus

intervjuuga või ei. Senine kogemus näitas, et suurem osa neist, kellele intervjuuettepaneku tegin, olid sellega ka nõus (erinevused seisnesid vaid selles, kas intervjuu toimub näost näkku või elektrooniliselt). Muidugi oli suhteliselt erinev veenmiseks kulunud aeg.

Intervjuud planeerides valmistasin ette teemad, mida soovisin intervjuu jooksul kindlasti käsitleda. Need teemad olid järgmised: seksistojaks kujunemise protsess ja põhjused, ostmise situatsioonid, kliendi vajadused, info levik, vägivaldsus ja konfliktisituatsioonid, tegevuse planeerimine, hoiakud prostitutsiooni legaliseerimise ja seksi ostmise kriminaliseerimise suhtes, alkoholi ja uimastite tarvitamine, HIV/AIDSi ja suguhaiguste temaatika, muude seksipartnerite olemasolu, inimkaubanduse ja prostitutsiooni seosed, halvad kogemused seksi ostmisel, avalik tegutsemine või varjamine, hoiakud prostituutide suhtes jms. Olin avatud võimalusele, et minu poolt välja pakutud teemade nimekiri ei pruugi olla täielik, mistõttu respondentidel oli võimalus algtada omalt poolt teemasid, mida mina uurijana ei olnud intervjuukavandisse planeerinud.

Minu soov oli anda respondentidele võimalikult palju otsustamisvabadust, millises järjekorras nad soovivad teemadest rääkida. Ka teemade käsitlemise aeg ei olnud rangelt limiteeritud. Respondendi jaoks olulisematest teemadest rääkisime pikemalt ning vähem olulisemaid käsitlesime põgusamalt. Kuna pidasin oluliseks käsitleda kõiki intervjuukavandisse planeeritud teemasid, tuli teatud määral intervjuud ka suunata, et kõik teemad saaksid läbi arutatud.

Intervjuude läbiviimisel oli minu eesmärk olla paindlik — see tähendab, et intervjuu toimus viisil, mis sobis respondentile kõige paremini. Kuna mitu tasulise seksi tarbijat soovis eri põhjustel hoida oma isikut varjus, osutus nendega näost näkku intervjuude läbiviimine võimalikuks. Väga sageli kardeti, et kuna Eesti on niivõrd väike, siis võib intervjuueerija kohtumisel avastada enda vastas istumas mõne tuttava isiku. Ilmselt ei olnud see ka alusetu hirm.

Kuna uurimuse eesmärk oli teada saada, kuidas seksi ostjad oma tegevusest räägivad ning milliseid argumente põhjendamisel kasutavad, siis leidsin, et silmast silma kohtumine ei pea tingimata olema ainuvõimalik meetod intervjuude läbiviimiseks. Seetõttu toimus osa intervjuusid elektroonilisel kujul. Kui respondent ei soovinud või ei saanud mingil põhjusel minuga silmast silma kohtuda, viisin intervjuu läbi e-posti või suhtlusprogrammi MSN Messenger kaudu.

Traditsioonilisel viisil (respondendiga kohtudes) viisin läbi 8 intervjuud, mis kestsid keskmiselt 60 kuni 120 minutit. E-posti vahendusel toimus 4 intervjuud ning suhtlusprogrammi MSN Messenger abil 3 intervjuud. Elektrooniliselt läbi viidud intervjuude tekstide keskmine pikkus oli 6–10 lehekülge (tähemärkide suurus 11, font Arial).

3.1. Valim

Valimisse kuulus viisteist meessoost seksistjat, kellest üks määratles ennast homoseksuaalsena. Ülejäänud olid heteroseksuaalsed mehed. Naissoost respondentide kaasamist ma uuri-

must planeerides ei välistanud, kuid töö käigus ei leidnud ma ühtegi naist, kes oleks nõustunud oma kogemustest rääkima.

Valimisse kuulusid prostituutide endised ja/või praegused kliendid, kes elavad Eestis ning räägivad eesti keelt (nende hulgas oli ka üks vene rahvusest inimene). Ainult vene keelt kõnelevaid seksistjaid ei soovinud ma valimisse kaasata oma piiratud vene keele oskuse tõttu.

Respondendid olid vanuses 21 kuni 43 eluaastat. Neliteist respondentit olid intervjuu toimumise ajal kas koos- või abielus või varem partneriga koos elanud. Mitmel informandil oli seljataga mitu koos- või abielu. Üks respondent elas intervjuu läbiviimise hetkel üksi ega olnud ka varem partneriga koos elanud. Kümme respondentit elas Tallinnas või Harjumaal, kolm Tartus või selle ümbruses, üks Viljandis ning üks Haapsalus. Uuritavate hulgas oli nii kesk- kui kõrgharidusega mehi. Ühel respondendil oli keskkool lõpetamata. Informantide ametialast tegevust nende täieliku anonüümsuse säilitamise eesmärgil ei kommenteerita.

Käesoleva uurimuse raames kogutud informatsiooni põhjal ei saa kahtlemata teha üldistust kõigi eesti keelt kõnelevate seksistjate kohta, kuna eelkõige nõustusid minuga vestlema need inimesed, kes oma käitumist eriti ei häbene ja kelle jaoks tasulise seksi tarbimine on mingis mõttes osa elustiilist. Seetõttu võis valimist välja jääda potentsiaalne grupp ostjaid, kelle jaoks seksi ostmine on häbiväärne tegevus, millest nad rääkida ei soovi ega julge. Selle grupi hulka kuuluvad ka inimesed, kelle staatust võinuks seksi ostmisest rääkimine oluliselt kahjustada (näiteks avaliku elu tegelased ja teised “tuntud näod”).

Intervjuutsitaadid on valitud selle järgi, et need näitlikustaksid kõige paremini konkreetset retoorikat, seksi ostmise situatsiooni või hoiakut. Intervjuutsitaatide puhul on respondentide nimed muudetud. Samuti on tsitaatide kasutamise puhul lähtutud põhimõttest, et tsitaadist ilmnev informatsioon ei võimaldaks lugejatel tsitaadi autorit identifitseerida.

Intervjuude tekstide põhjal viisin läbi kvalitatiivse analüüsi. Kõigepealt selekteerisin intervjuutekstidest välja joonistunud põhiteemad, mis moodustasid eraldi põhiretoorikad. Iga põhiretoorika alla tekkisid alaretoorikad, mis lähtusid põhiretoorika peamistest väidetest, ent täiendasid seda mõne uue aspektiga.

4. Uurimuse tulemused

Uurimuse tulemused on jaotatud kahte ossa. Kõigepealt annan ülevaate sellest, millised olid respondentide üldisemad hoiakud seksi ostmise suhtes, seksi ostmise situatsioonid ja prostituutidega kontakti loomise viisid ning kas ja kuidas püsisuhtepartnerite olemasolu mõjutas ostjate tegevust. Samuti toon näiteid selle kohta, mida ostjad arvasid kahest vastandlikust prostitutsioonipoliitikast: prostitutsiooni legaliseerimisest ja seksuaalteenuste ostmise kriminaliseerimisest. Uurimustulemusi tutvustava peatüki teises osas kirjeldan viise, kuidas respondendid oma tegevuse põhjuseid seletasid.

4.1. Romantilised ootused

Prostitutsiooniäri on valdkond, mida ümbritseb saladuseloor. Seksi ostjate sõnul ei teadnud nad esimest korda prostituudi juurde minnes, mis neid tegelikult ees ootab. Sellest tulenevalt olid paljudel ebarealistlikud ootused bordellis pakutava ja toimuva suhtes. Romantilisi ja naiivseid kujutelmi bordellidest ja seksist prostituutidega on kindlasti kujundanud erootika- ja pornofilmid, samuti massimeedia üldisemalt. Ostjate puhul, kes lootsid prostituudi juures kohata samasugust fantaasiat, oli pettumise tõenäosus üsna suur, kui selgus, et reaalsus erineb olulisel määral näiteks filmidest nähtust.

Sten: Absoluutselt ehmatas ära. See oli nii võõras bisnis, et... See oli... No esiteks, kuna mul ei olnud sellega kokkupuuteid, siis võib-olla mul oli mingi romantiline illusioon. No tegelikult selle naisterahva ilmselgelt väsinud ja tülpunud nägu ja olek...

Väga negatiivne esmakogemus võis ostja jaoks osutuda määravaks ning kustutada temas iga-suguse soovi edaspidi prostituute külastada. Regulaarsete seksioostjate puhul oli esmakogemus pigem positiivne, mis andis julguse tasulist seksi ka edaspidi tarbida.

Esimest korda prostituudi teenuse tarbimist iseloomustas ostjate sõnul ebakindluse ja mõningase kohmetuse tunne. Tegemist oli nende jaoks täiesti uudse situatsiooniga, kus kehtisid teistsugused reeglid kui igapäevaelus.

Mario: Poolkrampis tegevus, kõik see eelmäng ja... et sa lähed teatud inimese juurde ja väga isikliku asjana kohe hakkad tegelema. See nagu võtab harjumist.

4.2. Püsisuhtepartneri olemasolu

Respondendid jaotusid kaheks vastandlikuks grupiks sõltuvalt sellest, kas nad püsipartneri (näiteks tüdruksõber, abikaasa, elukaaslane) olemasolul prostituutide teenuseid kasutasid või mitte.

Ühe ostjategrupi jaoks välistas püsipartneri teke kohe seksi ostmise prostituutidelt. Nad ei tundnud enda sõnul prostituutide järele enam vajadust ja keskendusid oma püsipartnerile. Nende jaoks oli prostituudi teenuste kasutamine aktuaalne siis, kui neil ei olnud püsisuhet. Sellisel perioodil oli tasulise seksi tarbimine kõige lihtsam ja kiirem viis oma seksisu rahuldada. Viimane ei tähendanud aga seda, et nad lisaks prostituutidele samal ajal ka mitteprostituutidest naistega seksuaalsuhetes ei oleks olnud.

Teine grupp mehi ostis prostituutidelt seksi ka siis, kui neil oli(d) püsipartner(id). Siinjuures leidis nii neid, kes alustasid tasulise seksi tarbimist pärast püsisuhte tekkimist, kui ka neid, kes olid enda sõnul prostituute kasutanud “kogu elu”, sõltumata püsisuhte olemasolust või puudumisest.

Prostituutide olemasolu vajalikkusest rääkides mainitakse ühiskondlikes diskussioonides sageli mehi, kelle jaoks tasuline seks on ainuke võimalus seksuaalvahekorraks. Käesoleva uurimuse valimisse ei kuulunud ühtegi sellist meest, kellel puudunuks seksuaalkogemused mitteprostituutidest naistega. Valdavalt olid respondendid sellised mehed, kes said seksi ka ilma rahata ning kellel oli vähemalt üks püsipartner, sageli enamgi.

4.3. Kas häbi- või auasi?

Mitmed seksiootjad mainisid, et nende arvates mõistab ühiskond neid hukka, ja sellest tulevalt tundsid vajadust oma käitumist varjata. Oma tegevust häbenevate meeste jaoks oli väga oluline jääda ka uurija pilgu jaoks anonüümseks, mistõttu nad soostusid oma kogemustest rääkima üksnes elektroonilisi kanaleid kasutades (e-post või MSN Messenger). Leidis ka arvamus, et prostituudi teenuse kasutamine on ebaseaduslik, mistõttu ei olegi muud võimalust, kui seda salajas teha. Tegelikult on Eesti õigusruumis keelatud prostitutsioonile sundimine, alaealise prostitutsioonile kallutamine ning prostitutsioonile kaasaaitamine (sealhulgas prostitutsiooni vahendamine ja ruumi kasutada andmine) (“Karistusseadustik”, §-d 89, 175, 176, 268¹). Seksi ostmine ja müümine karistatavad ei ole.

Osa respondente jällegi leidis, et nende käitumises ei ole midagi häbiväärset, mistõttu ei pidanud nad ka vajalikuks prostituutide teenuste tarbimist igal juhul salajas hoida. Selliste seksiootjate arvates suhtub ühiskond prostitutsiooni ja selle osapooltesse võrdlemisi ükskõiksest ning igal inimesel on võimalus iseseisvalt otsustada, kuidas ta oma elu elab.

Robert: *Mul pole küll suurt vahet, kas see on avalik või salajane. Mingit häbi ma ei tunne, et olen seksi ostnud.*

Huvitav oli ka argument, et kuna prostituudi juures käimist võib pidada võrdväärseks eneserahuldamisega, siis on tasulise seksi tarbimine justkui seaduskuuleka kodaniku korrektne käitumine oma probleemi lahendamiseks.

Paul: *Ma arvan, et kui mehel on soov ennast laadungist vabastada, siis ta kas läheb tualetti ennast rahuldama või palub selleks kellegi abi. Ja see pole just suur patt. Onaneerimine pole aga avalikult lubatud. Prostituudi kasutamine aga pole veel karistatav.*

Üldjuhul peeti enesestmõistetavaks, et püsisuhtepartner ei tea mehe käikudest prostituutide juurde midagi. Kuigi partner võis aimata, et mees tarbib tasulist seksi, üritas seksi ostja seda varjata ja eitada. Enamasti arvati, et partner reageeriks teadasaamisel pahameelega. Vaid üksikutel juhtudel oli lähisuhtepartner täiesti teadlik mehe käikudest prostituutide juurde ning respondendi sõnul aktsepteeris seda.

4.4. Kontaktide leidmine

Huvipakkuv oli küsimus, kust ja kuidas respondendid prostituute leiavad ja milliseid kanaleid nad info hankimiseks kasutavad. Peamiselt toodi välja kolm kanalit: internet, ajalehekuulutused ning isiklikud kontaktid (sõbrad, tuttavad, prostituudid avalikes kohtades, taksojuhid).

Interneti pidasid käesoleva uurimuse respondendid üheks olulisemaks kanaliks prostituutide kontaktide leidmisel. Ühelt poolt reklaamivad internetis end teenusepakkujad ise (või vahendajad). Internetis on võimalik näha prostituutide fotosid. Kuigi väga sageli ei ole fotol kujutatud isikud tegelikud teenusepakkujad, tundub potentsiaalsele ostjale ikkagi kindlam osta teenust inimeselt, kelle oletatavat pilti ta on näinud. Lisaks on internetis kontaktide otsimine odav ja mugav. Seda saab teha muude tegemiste kõrvalt ning soovimatut tähelepanu äratamata.

Teiselt poolt on internetis (näiteks spetsiaalsetes foorumites) võimalik suhelda teiste seksioستjatega, kes omakorda jagavad prostituutide telefoninumbreid ja kontakte. Lisaks otsestele kontaktandmetele saab teistelt klientidelt ka tagasisidet teenuse kvaliteedi, telefoninumbrite ja aadresside muutumise ning muude oluliste aspektide kohta.

Teise olulise informatsiooniallikana nimetasid respondendid ajalehtedes ilmuvaid kuulutusi, milles on avaldatud prostituutide (või seksuaalteenuseid vahendavate dispetšerite) telefoninumbreid.

Kolmandaks peamiseks kanaliks on isiklike kontaktide kaudu saadav informatsioon. Näiteks saadakse infot sõpradelt või tuttavatelt. Samuti mainiti otsekontakte prostituutidega näiteks ööklubides või kindlates piirkondades. Taksojuhte kasutati infoallikana võrdlemisi harva, kuna viimased soovivad teabe jagamise eest üldjuhul ka tasu saada. Ostjate sõnul aga ei ole mõtet maksta info eest, mis on ka tasuta piisavalt kättesaadav.

4.5. Alkoholi ja/või uimastite kasutamine

Alkoholi ja uimastite kasutamine on seksi ostmise juures oluline teema, mida võib vaadelda kahest aspektist: seksi ostjate või prostituutide aspektist. Respondendid toonitasid, et eelistavad teenust osta prostituudilt, kes ei ole silmanähtavalt purjus või uimastite mõju all. Liiga purjus või uimastite mõju all prostituut ei ole ostja silmis atraktiivne ega usaldusväärne.

Tauno: *Muidugi kui peaks sattuma mingi räpakas, käed süstla jälgi täis ja veel ülbe jutuga, siis on küll kiirelt “nägemist!” Ega ma temasse sellepärast negatiivselt suhtu, et ta prost on, vaid sellepärast, et sellistesse suhtun ma ka ilma selleta negatiivselt.*

Seevastu ostja enda puhul oli prostituudi juurde minemisele eelnev alkoholitarvitamine pigem norm kui erand. Alkohol aitab respondentide sõnul ühelt poolt võtta pingeid maha ning muuta käitumist vabamaks ja enesekindlamaks. Teisalt tekitab alkoholi tarbimine ka seksisuu, mida prostituutide juurde lõbusas tujus rahuldama minnakse. Peaaegu reeglilik võis alkoholitarvitamist pidada nende meeste puhul, kelle jaoks tasulise seksi tarbimine oli üks meelelahutuse vorm.

Andres: *Jälle oli nagu peale pidu. Arvatavasti me jõime nagu liiga palju, pidutsesime liiga palju. [—] Et siis, kui nagu seltskonnas nali hakkas otsa saama, siis oli vaja nagu uuesti värskendada seda asja.*

Albert: *Purjus peaga meeldib vahel väga. Kaine peaga ei huvita, siis sebin ise.*

Alkoholi tarvitamata läksid prostituudi juurde pigem need mehed, kellel oli tasulise seksi tarbimine kujunenud harjumuseks või isegi sõltuvuseks ning kes tegid seda tihti näiteks tööpäeva ajal, mil alkoholi ei saa endale lubada.

4.6. Kollektiivne või individuaalne tegevus

Mitmete seksistjate esimene kokkupuude prostituutidega toimus koos sõpradega bordelli (või prostituutide juurde üldisemalt) minnes.

Robert: *Mina sinna reeglina üksi küll ei satu. [—] Ülevoolavas meeleolus võetakse otsus vastu, et nii, nüüd poisid läheme. Ja kõik on nõus, et muidugi läheme!*

Mario: *Me oleme koos käinud, ja mitte väikese pundiga. Oleme koos ostnud teenust ja oleme korraga olnud asja juures... noh pundis koos olnud.*

Andres: *Esimene kord, kui läksin, oligi peale pidu, tohutult lõbusas tujus ja sõber oli julgustuks kaasas.*

Mainiti ka seda, et prostituudi teenuse esmakordsel tarbimisel oli motiveerivaks jõuks arvamused, et kõik mehed käivad prostituutide juures (või on vähemalt ühe korra elu jooksul käinud) ja et tegemist on kui mitte soovitatava, siis vähemalt äärmiselt normaalse käitumisviisiga. Pärast ühist esmavisiiti oli aga juba lihtsam edaspidi üksinda prostituudilt teenust osta.

Samas leidis ka mehi, kes toonitasid, et nad eelistavad prostituutide kasutamisest mitte kellelegi rääkida, kuna kardavad, et see riivab nende mehelikkust — sõbrad hakkaksid mõtlema, et ilma rahata keegi nendega seksida ei tahagi.

4.7. Kas legaliseerida või kriminaliseerida?

Intervjuu ühe teemana palusin respondentidel arutleda ka selle üle, kas ja kuidas peaks riik sekkuma seksiairiga seotud küsimustesse. Täpsemalt soovisin teada seksi ostjate hoiakuid kahe vastandliku prostitutsioonipoliitika (prostitutsiooni legaliseerimise ja seksuaalteenuste ostmise kriminaliseerimise) suhtes.

Prostituutide teenuse ostmise kriminaliseerimine oli teema, mis pakkus seksi ostjatele siirast huvi. 1. jaanuarist 1999. a jõustus Rootsis seadus, mis muutis kriminaalkorras karistatavaks seksuaalteenuste ostmise või ostmise katse. Seadus kannab ideed, et prostitutsioon on meestepoolne vägivald naiste ja laste vastu ("Prostitution and trafficking in human beings." Fact sheet 2005). Rootsis ellu viidud seadusemuudatusest olid kõik respondendid kuulnud ja kujundanud antud küsimuses ka oma seisukoha. Enamasti jäi sellise seadusemuudatuse sügavam mõte arusaamatuks. Leiti, et keelustamine ei lahenda probleemi, kuid kui riik soovib minna kriminaliseerimise teed, siis oleks õiglane karistada prostitutsiooniäri kõiki osapooli. Samas oldi üsna veendunud, et seksi ostmise keelustamine oleks mõttetu ega tooks endaga kaasa soovitud tulemusi. Üsna tüüpiliselt arvati, et prostituutide teenuse ostmise karistamine viiks prostitutsiooni praegusest veel rohkem pöranda alla ning seeläbi muutuks seksiairi ohtlikumaks nii prostituutidele kui ka ostjatele.

Indrek: *Põhimõtteliselt tuleks prostitutsiooni teemaga tegeleda, aga ma leian, et seksiostu kriminaliseerimine on võitlus tagajärgedega, mitte põhjustega. [—] Selle kriminaliseerimine annaks ühiskonnale väga vale signaali. Pigem tuleks teatud meeste võimaldada aeg-ajalt riigi kulul tasuta seksi. [—] Seksiairi keelustamine näib kirvega kure püüdmisena.*

Respondendid, kes olid seisukohal, et prostitutsiooniäris tegutsevad need naised, kes on nõrgas sotsiaalmajanduslikus olukorras ning kellel puuduvad alternatiivsed teenimisvõimalused, leidsid, et ostmise kriminaliseerimine ei lahenda sisuliselt probleemi. Arvati, et seksuaalteenuste ostmise karistamine paneks need naised veelgi keerulisemasse olukorda, kus nende ainuke leivateenimise võimalus on muudetud ebaseaduslikuks tegevuseks. Tegelikult tähendab seksuaalteenuste ostmise kriminaliseerimine seda, et karistatav on teenuse ostmine, mitte aga oma keha müümine. Ehk teisisõnu — prostituutide tegevust selline poliitika karistatavaks ei muuda.

Kui seksuaalteenuste ostmise kriminaliseerimise kui prostitutsioonipoliitika tõhususe suhtes olid respondendid üsna skeptilised, siis prostitutsiooni legaliseerimise suhtes oldi meelestatud positiivsemalt. Leiti, et kuna prostitutsiooni ei ole võimalik ühiskonnast kaotada, siis oleks riigil kõige ratsionaalsem seda kontrollida ning selle pealt kasu lõigata. Samuti arvati, et prostitutsiooni legaliseerimisest saaksid palju rohkem kasu ka prostituudid, kellele laieneksid siis sotsiaalsed garantiid.

Andres: *No kuna meil on see ebaseaduslik, siis saadakse see ebaseaduslikke kanaleid pidi, kogu papp läheb mingile allmaailmale. [—] Et kogu see raha voolab tegelikult sinna... ärimeeste taskusse. Ja riik jääb tänu sellele kohutavast summast ilma. Tänu sellele ka need tüdrukud ja poisid elavad halvemini.*

Kuigi üldine hoiak prostitutsiooni legaliseerimisse oli pigem positiivne, leidis siiski ka arvamusi, mis seadsid kahtluse alla selle poliitika toimimise tegelikkuses. Toodi välja aspekt, et kuna prostitutsiooniäri on tihedalt seotud organiseeritud kuritegevusega, oleks üsna naiivne loota, et sellega tegelejad hakkavad riigile seaduskuulekalt makse maksma. Samuti mainiti, et prostitutsiooni legaliseerimine oleks hea lahendus ainult siis, kui ostjad jääksid endiselt anonüümseks. Kindlasti ei oleks aktsepteeritav olukord, kus legaalse teenuse ostmisel tuleks avalikustada oma nimi (näiteks selleks, et prostituut saaks maksuametis oma kulusid ja tulusid deklareerida vms).

4.8. Halvad kogemused seksi ostmisel

Legaliseerimise temaatika kerkis sageli halbadest kogemustest rääkimise kontekstis. Negatiivseid kogemusi oli tasulise seksi tarbimisel ette tulnud peaaegu kõigil respondentidel. Sageli olid halvad kogemused seotud teenuse halva kvaliteedi, eksitava reklaami ja lubaduste pidamata jätmisega.

Prostitutsiooni legaliseerimine aitaks seksi ostjate arvates muuhulgas kaasa teenuse kvaliteedi paranemisele. Mitmed mainisid asjaolu, et praegu toimub kogu äri usalduse põhimõttel ning kliendil puuduvad igasugused garantiid. Legaliseerimise puhul tekiks seksi ostjatel enda arvates võimalus esitada ebakvaliteetse teenuse kohta kaebus ja nõuda olukorra parandamist või raha tagasimaksmist. Samuti oleks prostitutsiooni legaliseerimise puhul võimalik kontrollida prostitutsiooni reklaami (mis praegu on keelatud) ja selle vastamist tegelikkusele.

Legaliseerimine võimaldaks respondentide arvates paremini kontrollida ka terviseküsimusi. Regulaarne prostituutide kohustuslik tervisekontroll annaks klientidele kindlustunde, et teenuse ostmine on turvaline ega kujuta endast riski kliendi (ja tema teiste partnerite) tervisele. Klientide tervisekontrolli sisseseadmist ei pidanud seksi ostjad vajalikuks, kuna nende arvates piisaks sellest, et prostituudil on kehtiv tervisetõend. Suguhaiguste peiteperioodi (ajavahemik, mil inimene on küll nakatunud, kuid analüüsid seda veel ei näita) ja sellest tingitud probleeme seksi ostjad ei maininud.

Lisaks teenuse ebaühtlasele kvaliteedile on halvad kogemused tulenenud ka ostja eksitamisest. Prostitutsiooni reklaamid on väga sageli eksitavad, kuulutustes kasutatud fotodel ei ole tegelikud teenuse osutajad jne.

Mario: *Väga koledaid naisi on olnud. Lähed kohale, ütled aitäh ja lähed minema. See on see valik turul, et kellele mis meeldib. [—] Mida rohkem paremat oled saanud, seda valivam oled.*

Mitte kõigi klientide jaoks ei ole lubatu ja tegelikkuse väga suur erinevus olnud siiski põhjuseks kohe lahkuda. Paljud on ostanud seksi sellest hoolimata, kuid pärast jaganud oma halbu kogemusi näiteks internetifoorumites teiste potentsiaalsete klientidega.

Osa halbu kogemusi oli respondentide jaoks seotud ajafaktoriga. Näiteks oli pettumuseks see, kui mees ostis teenust tunniks ajaks, ent suutis makstud ajast vastu pidada vaid kümme minutit ja prostituut seejärel "tehingu" lõppenuks luges.

Indrek: *Sest kui lähed prostituudi juurde, siis mõtled ikka, et jaksad terve tunni vastu pidada. Aga tegelikult käib kõik ära mõne minuti jooksul, kui kihu on suur. Ja ega prostituut enam kauem su juures istu. Tõsi, kallimad prostituudid on nõus selle tunni su juures istuma. Odavamad tormavad kohe duši alla end pesema ja lasevad jalga.*

Seksi ostjad mainisid, et kui prostituudi juurde mindi sooviga veeta lõbusalt aega, siis tavaliselt ei pettunud. Kui aga oodati erilisi seksielamusi, siis võisid ootuste ja tegelikkuse vahele tekkida suured käärid.

4.9. Retoorikad seksi ostmise põhjuste seletamisel

Ostjate kasutatud retoorikad on jagatud viide põhirühma (tarbimisretoorikad, vaba- või sundvaliku retoorikad, sotsiaalse konstruktsiooni retoorikad, loodusliku ettemääratuse retoorikad ja sõltuvusretoorikad). Retoorikale antud nimi iseloomustab konkreetsele retoorikale kõige iseloomulikumat põhiväidet.

Iga retoorika hõlmab veel teatud hulga alaretoorikaid (näiteks tarbimisretoorika hõlmab majandusliku kokkuhoiu alaretoorika, sotsiaalse konstruktsiooni retoorika hõlmab stressitekitavate ootuste alaretoorika jne).

4.9.1. Tarbimisretoorikad

Tarbimisretoorikate alla liigitasin põhjendused, mis määratlesid prostituutide teenuseid kui tavapärast ostu-müügitehingut, kus kindla rahasumma eest saab teatud hulga kaupa. Käesolevas kontekstis on ostetavaks kaubaks seksuaalvahekord või seksuaalne rahuldus, mille eest klient tasub eelnevalt kokku lepitud summa raha.

Andres: *Et see on täpselt sama nagu keemiline puhastus. Mina olen ka selle asja niimoodi välja mõelnud, et see on teenus tegelikult.*

Tarbimisretoorikate puhul ei ole tasulisel seksil erilist emotsionaalset väärtust — tegemist on kaubaga, mille klient on välja valinud sõltuvalt oma soovidest ja maksejõust. Tegemist on ostu-müügitehinguga, millega ostja jaoks ei ole seotud mingid moraalsed argumendid. Tarbimisretoorikate kasutamist toetab ka eesti keel, mis paljuski taandab prostitutsiooni ühele tasandile kõigi muude majandustegevustega.

Majandusliku kokkuhoiu retoorika

Seksi ostjad kasutasid väga sageli argumenti, et prostituudilt seksi ostmine on tihti kokkuvõttes rahaliselt palju odavam kui püsipartner (olgu selleks tüdruksõber, armuke või abikaasa). Sellisest arutlusest joonistus välja majandusliku kokkuhoiu retoorika, kus võrreldi omavahel kauba kvaliteeti, selle hinda ning kauba muresemisele kuluvat ajaressurssi. Olukorras, kus soovitavaks kaubaks on üksnes seks (mitte lähedus, hoolimine või sõprus), oli respondentide

sõnul majanduslikult ratsionaalne minna prostituudi juurde. Seega oli prostituudilt seksi ostmine majanduslikult kaalutletud tehing, mille puhul tehingu kulud ja tulud olid ostja jaoks tasakaalus.

Sergei: *Kui keegi väidab, et kooselus puuduvad kulutused naisele, siis ma ei usu teda eriti.*

Indrek: *Võiks isegi öelda, et tasuta seksi pole olemas. See, mis näib esialgu tasuta, võib hiljem palju kallimaks minna, ja vastupidi. Läbipaistev tasuline seks on lõppkokkuvõttes odavam.*

Majandusliku ratsionaalsuse kontekstis võrdlesid seksi ostjad prostituudilt teenuse ostmist püsisuhtele kuluva rahaga. Samas tekkis siin väike ebakõla, kuna prostituudi teenus ja püsisuhtes toimuv seksuaalelu on oma olemuselt kaks üsna erinevat asja. Kooselu hõlmab endas märksa enam kui seks. Prostituudilt osteti väga kindlat teenust, kooselu olemus on seevastu palju mitmekesisem. Sellest hoolimata võrdlesid seksi ostjad alati omavahel püsisuhte ja prostituudi teenuse maksumust ning tõdesid, et majanduslikult palju ratsionaalsem on tarbida prostituudi teenuseid kui omada püsisuhet.

Kauba kui omandi retoorika

Küsimuses, kas prostituudile raha maksmine annab ostjale täieliku õiguse kontrollida olukorda ning teha, mida iganes ta soovib (näiteks kasutada prostituudiga vägivalda või teda alandada), ei olnud seksi ostjate hulgas üksmeelt.

Osa respondentide seisukohalt oli prostituut oma tegevusest hoolimata indiviid, keda tuleb inimlikult kohelda ja kellega arvestada. Ta oli kliendi jaoks eelkõige naine, olguigi selline, keda sai raha eest osta. Prostituuti kui teenusepakkujat ei pidanud nad oluliselt erinevaks juuksurist või massöörist, kelle kallal tavaliselt inimesed vägivalda ei tarvita. Seetõttu ka ei mõistatud, miks peaksid prostituutidega suhtlemisel kehtima teistsugused põhimõtted. Selliste meeste suhtumine prostituuti oli lugupidavam, nad toonitasid oma püüdlusi prostituuti mõista ja olla meeldiv klient.

Sergei: *Mees naist ei löö, punkt. Igasugune alandamine on minu jaoks täiesti out.*

Samas leidis ostjaid, kelle arvates oli prostituut tarbeasi ja kelle üle oli raha maksnud kliendil täielik õigus. Sellised mehed ostsid raha eest pigem võimu ja domineerimist ning õigust käituda prostituudiga oma suva järgi. Nende suhtumine prostituuti oli üldjuhul negatiivsem, nende jaoks oli prostituut anonüümne objekt, mille arvel oma vajadusi rahuldada.

Peeter: *Baaris ära räägitud tüdrukuga ehk ei saa enda seksuaalseid kirgi rahuldada nii, nagu seda tahaks tegelikkuses. Litsimajas käiakse end omamoodi välja elamas.*

Raha andis ostjale õiguse ja võimaluse soovi korral mitte olla viisakas ning mitte arvestada prostituudi soovidega. Teadmine sellest õigusest tekitas samas ka võimutunde — piisava hulga raha olemasolul oli võimalik end osta vabaks kõigist inimestevahelise suhtlemise ja kaasinimestega käitumise reeglitest ning headest tavadest. Selliste klientide jaoks oli prostituudi juures käimine nagu astumine väljapoole igapäevaelu norme.

Kuigi prostituudilt seksi ostmise puhul oli ostjate jaoks primaarne enda rahulduse saavutamine, etendas suhtumise kujunemisel prostituuti olulist rolli ka see, kas mehe arvates prostituut nautis seksi kliendiga või mitte.

Osa respondente oli arvamusel, et prostituudid teesklevad ega naudi tegelikult seksi võõraste meestega. See teadmine vähendas omakorda ka mehe naudingut ja soodustas ükskõikse või negatiivse suhtumise kujunemist prostituutidesse. Sellised ostjad kirjeldasid prostituuti pigem kui objekti või abivahendit, mille abil oma füüsilisest “koormast” vabaneda.

Leidus ka märksa romantilisemaid arusaamu. Olukord, kus ostja arvas, et ka prostituut nautis tegevust, oli mehe jaoks selge tunnustus. Selliseid juhtumeid kirjeldati kui positiivseid kogemusi. Üldjuhul oli sellise respondendi suhtumine prostituutidesse positiivsem — ta suhtus neisse kui indiviididesse, kellel on oma soovid ja kelle arvamus loeb. Kuid ka siinkohal oli tegemist pigem sellega, et ostja enda rahulolu suurenes, kui ta arvas prostituuti seksi ja antud hetke seksipartnerit nautivat.

Erilise kauba retoorika

Kõik ostjad olid kuulnud veidrate kalduvustega meestest, kellele meeldib prostituute tarbida ja sundida neid perverssusi tegema. Oletatavate perverssuste olemust või sisu üldjuhul ei täpsustatud. Prostitutsiooni vajalikkusest rääkides selliseid perverssete soovidega mehi alati ka mainiti. Isiklikult keegi ühegi perverdiga kokku polnud puutunud. Samuti ei klassifitseerinud ükski ostja ise end perverssete kalduvustega meheks.

Iseenda kogemustest rääkides viidati pigem erilise otsimisele või erilistele seksisoovidele, mitte perverssustele või perverssetele ihadele. Kui mõiste „perversne” oli klientide tähenduses selgelt negatiivne, siis „erilisus” pigem positiivne. Eriliste soovide rahuldamiseks oli seksi ostjate sõnul prostituut sageli ainuke võimalus.

Tauno: Näiteks tekkis suur huvi anaalseksi vastu, kuna igal pool sellest räägiti ja kiideti, et oh kui hea. [—] Läksin tüdruku juurde, kes pakkus ka seda teenust, ja proovisin ära.

Prostituudilt oli võimalus osta seksi, millega tavapärane partner respondendi arvates nõus ei oleks olnud. Partneri potentsiaalse keeldumise puhul oli tegemist mehe enda hinnanguga, kuna enamikul juhtudel ei olnud ta partneriga sel teemal vestelnud. Tegevused, mida konkreetne respondent pidas “eriliseks”, varieerusid suuresti. Näiteks mainis üks mees, et sai bordellist pikka aega unistuseks jäänud suuseksi. “Legaalsele” partnerile ei julgetud oma soovidest ja fantaasiatest sageli rääkida, arvates, et sellele järgneb hukkamõist ja naeruvääristamine. Hirm hukkamõistu eest oli sageli subjektiivne, kuna enamasti ei olnud mees oma partneri käest küsinudki, mida ta arvaks teatud fantaasiatest või tegevustest. Mõningatel juhtudel oli mees siiski oma soovidest rääkinud ning naine oli neid naeruvääristanud. Prostituudi ees aga ei pidanud ostja oma fantaasiaid ja soove häbenema. Mitmed respondendid olid väga konservatiivse suhtumisega seksi abielus (või kooselus). Neil oli jäik arusaam naise traditsioonilisest seksuaalsusest, mida iseloomustas seisukoht, et on tegevusi, mida “korralikud naised” ei tee.

Teine erilise aspekt, mida prostitutsiooniärist sageli otsiti, oli võimalus seksida sellist tüüpi naisega, kellega tavaelus seksimine oleks tõenäoliselt välistatud. Näiteks seksi ostjaid koonandanud internetifoorumites toimuva põhjal võib väita, et kui Tallinna bordellides tegutses mustanahaline prostituut, leidsu suur hulk mehi, kes hoolimata ülikõrgest hinnast soovisid temaga aega veeta.

Peeter: *No paljud ju maksid selle.. eest 2500 krooni tunnist. Miks? Aga seks, sest nad teavad, et nad enam iial musta naist ei saa. Näed, mees on valmis maksma mida iganes, et saada kas või korra seda, mida enam ei saa või mis tõesti on ahvatlev.*

Ilmselt peeti seda ainulaadseks võimaluseks proovida seksi mustanahalise naisega. Soovi proovida seksuaalvahekorda teise rassi kuuluva inimesega mainisid ka respondendid, kes olid selle eesmärgiga seksi ostnud mõnes välisriigis.

Klient-on-kuningas-retoorika

Prostituudi juurde mineku puhul puudus ostjatel otsene vajadus rahuldada teise poole soove ja täita ootusi. Kui seks mitteprostituudist naisega eeldab viisakust, hellust ja vastastikust mõistmist, siis prostituudi teenuse kasutamine oli sageli selgelt ühepoolne tehing, kus rahulolu pidi saama ostja, mitte müüja. Raha maksmine andis ostjale vabaduse käituda egoistlikult ja mitte arvestada teise poolega. Puudus vajadus muretseda selle pärast, kui kaua suudetakse seksida ja kas partner sai rahulduse.

Sergei: *Ei pea millegi pärast põdema ja ei ole hilisemaid kohustusi.*

Tauno: *Tasuta puhul hoolitsen ju alati rohkem selle eest, et teine pool rahulduse saaks. Tasulise puhul aga ei pruugi see alati välja tulla...*

Osa seksiostjaid küll täpsustas, et võimaluse korral on nad üritanud ka prostituudile naudingut pakkuda, kuid see ei ole olnud siiski hädavajalik. Toodi välja argument, et prostituut ei tee kliendile ettehteid, kui vahekord jäi liiga lühikeseks või ei olnud muudel põhjustel rahuldust pakkuv. Erinevalt püsisuhtepartnerist tunneb prostituut lühikese vahekorra üle pigem rõõmu.

Lisaks sellele, et prostituudi puhul ei tunnetanud ostjad otsest kohustust partnerile seksuaalselt naudingut pakkuda, ei tekkinud prostituudiga ka tunnete- või lähedusprobleeme, mis võinuks mehe püsisuhtele ohtlikuks saada. Tüüpilise argumendina toodi välja põhjendus, et “erinevalt armukesest ei helista prostituut sulle öhtul koju”. Seega oli prostituudi külastamine vaheldust otsivale püsisuhtes mehele oma käitumise varjamise vajaduse puhul enda sõnul turvaline valik.

Aja kokkuhoiu retoorika

Prostituudilt seksi ostmist kirjeldasid ostjad kui lihtsat, kiiret ja mugavat võimalust oma suguiha rahuldamiseks. Kõige rohkem võttis aega sobiva prostituudi leidmine kuulutustest ja pakkumistest. Erinevalt tasuta seksuaalpartnerlusest ei kulunud aga aega, energiat ega raha

potentsiaalse partneri meelitamisele. Prostituudi kasutamine vabastas ostja ka süütundest oma püsisuhtepartneri ees — kuna prostituudi teenuse tarbimiseks ei kulunud palju aega, siis selle võrra oli võimalik rohkem aega veeta koos perega. Seevastu armukese pidamine oleks olnud väga ajamahukas, mistõttu pere kannatanuks rohkem.

Prostituudi puhul olid mõlema poole ootused kohe alguses teada, mis välistas igasugused arusaamatused. Täpsemad detailid (rahasumma, konkreetset soovid) lepiti enamasti kokku eelnevalt telefoni teel.

Sergei: See tuleb tihti laiskusest või mugavusest. Võtad toru, helistad, lepid kokku, käid ära ja maksad selle eest, mida tellisid.

Mõistagi olid raha eest ostetaval kaubal kindlad raamid. Väga selgelt oli eelnevalt määratletud “tehinguks” ette nähtud aeg, prostituudilt ei eeldatud romantiliste tunnete väljendamist, pärast seksuaalvahekorra lõppu lahkuti võrdlemisi kiiresti. Klient, kes ootas seksuaalvahekorral prostituudiga romantilisust, võis olla pettunud. Seksi ostmine prostituudilt oli mugav ja kiire, kuid mitte romantiline.

Paul: Lähed sinna, annad raha, siis võetakse püksid maha ja hakatakse imema. Edasi läheb juba nii, nagu klient tahab. Siis tõustakse püsti, kobitakse end pesema ja sellega antakse märku, et oleks paras aeg lahkumiseks.

Mario: Teed oma asja ära, käid duši all ära, paned riidesse ja teed oma toiminguid edasi. Vestlema ja unelema ja armuromaani lugema ei jää.

Kliendid võrdlesid sageli prostituudilt seksi ostmist eneserahuldamisega, mis võimaldab kiiresti ja tunneteta vabaneda häirivast füüsilisest vajadusest. Nõnda nagu eneserahuldamist ei saa võrrelda seksiga meeldiva partneriga, ei olnud seks prostituudiga võrreldav “tasuta” vahekorraga.

Mario: Tasuliselt sa võid saada väga pinnapealse füüsilise kontakti, aga kui sul tekib mitteohtlikult emotsionaalne kontakt kellegagi, siis see nauding, mis sa sealt saad, on hoopis teine. Seda ei anna kunagi võrrelda, seda ei saagi võrrelda. Prostituut on ikka selline tule kustutamine, pinnapealse, häiriva vajaduse saad ära kustutada. [—] Aga miks siis mehed ikkagi teevad seda? Sa tahad elava inimesega seksida.

Meelelahutuse retoorika

Mehed, kes tarbisid prostituutide teenuseid peaaesjalikult kollektiivselt, suhtusid tasulisse seksi eelkõige kui meelelahutusse, kui ühte võimalusse aega veeta. Nad liigitasid ennast eelkõige “pühapäevatarbijateks”, kelle puhul prostituudi juurde minek ei ole olnud tingitud füüsilisest vajadusest, vaid soovist lõbusalt aega veeta. Kuigi prostitutsiooni reklaam on Eestis keelatud, leidub siiski hulgaliselt kuulutusi, mis pakuvad potentsiaalsele kliendile suurel hulgal informatsiooni teenuste ja hindade kohta. Kuna reklaam on kättesaadav kõigile, on ka suhtumine prostitutsiooni normaliseeriv — seda peetakse aktsepteeritavaks meelelahutuseks ning lõbusaks aja veetmise viisiks.

Andres: *Umbes kolm aastat tagasi oli sihuke karmim pidude periood, kus terve meie seltskond... no nalja pidi saama ja nalja pidi kogu raha eest saama ja igal võimalikul moel. Kõik tuli järele katsetada ja... [—] Ja noh, see oli nagu täiesti avalik teave... et kus nad on... ja mingeid visiitkaarte jaotati nagu ööklubides ja mingit raskust nagu sellise asjaga ei olnud.*

Sellised ostjad eristasid end selgelt “meeleheitel klientidest”, kes nende arvates lähevad seksi ostma füüsilise vajaduse rahuldamise eesmärgil. Pühapäevatarbijate suhtumine “meeleheitel klientidesse” oli küllaltki üleolev. Meelelahutuslike tarbijate seisukohalt oli prostituutide teenuste tarbimine aktsepteeritav seni, kuni see oli ostja seisukohalt vabatahtlik tegevus. Kliendil pidi nende sõnul olema sisemine vabadus otsustada, millal ta prostituudi juurde läheb. Füüsilistest vajadustest tingitud sundseis ei olnud tasulist seksi kui meelelahutust tarbivate klientide seisukohalt aktsepteeritav. Sarnane staatustlik eristamine meelelahutusliku ja sõltuvusliku tarbimise vahel ilmnas ka näiteks uimastitarvitajate hulgas läbi viidud uurimuses (Allaste *et al.* 2005).

Meelelahutusliku seksistamise üheks oluliseks komponendiks oli alkoholi ja/või uimastite tarbimine. Seda võidi teha kas enne prostituudi juurde minekut või ka selle ajal. Bordelli või prostituutide teenuseid vahendavasse korterisse mindi sageli mitmekesi, sõpruskonnaga. Tihti juhtus see pärast pidu, kui oli tarbitud märkimisväärne kogus alkoholi, meeleolu ülev ja koju minna veel ei tahetud. Külaskäik bordelli või seksuaalteenuseid pakkuvasse korterisse oli sümboolne lõpetus tormilisele peoööle. Lisaks oli sõpradega huvitav pärast toimunu üle arutleda, jagada kogemusi ja nõuandeid ning visata nalja.

4.9.2. Vaba valiku *versus* sundvaliku retoorikad

Vaba valiku või sundvaliku retoorikate alla liigitasin selgitused, millega respondendid töid vestlusesse vabatahtlikkuse või sunduslikkuse aspekti, mis puudutas prostituutide tegevust.

Hüperseksuaalse prostituudi retoorika

Arvamus prostituutidest kui hüperseksuaalsetest naistest oli seksi ostjatele tuttav ning nad kasutasid seda meelsasti. Tegemist oli retoorikaga, mida ka ühiskonnas laiemalt kasutatakse väga palju. Selle levikut soodustavad massimeedia ning erootika- ja pornofilmid. Klientide arvates oli ülisuure seksuaalvajadusega naiste jaoks prostitutsioon parim lahendus ühendada raha teenimist ja hobi.

Tauno: *Kuid üks ole ka neid, kes ühildavad kaks asja korraga. On suuremate vajadustega, naudivad 24/7 pidevat seksi, ja kui selle eest veel raha ka makstakse, siis miks mitte. Vaat neile võib see töö küll meeldida. Ega neil muu töö kõrvalt jääkski aega oma vajadusi rahuldada.*

Enamasti toodi välja argument, et prostituudid on suurema seksivajadusega naised, kes naudivad oma tööd ning selle eest saadavat raha. Mõte seksuaalselt täitmatust prostituudist, kes seksiäris tööd ja hobi ühendab oli ostjate jaoks atraktiivne. Samas ilmnas vestluste käigus asjaolu, et isiklikult ei olnud respondendid ühegi nende endi poolt hüperseksuaalseks klassifitseeritava prostituudiga veel kokku puutunud. Nimetatud retoorika võeti kasutusele seega

eelkõige siis, kui räägiti prostitutsioonist üldisemalt, mitte konkreetselt isiklikest kogemustest lähtuvalt.

Ummikusse aetud naise retoorika

Liikudes vestluses üldisemalt tasemelt konkreetsemale ja hakates rääkima oma isiklikest kogemustest, avaldati arvamust, et paljud prostituudid tegelikult ei naudi oma tegevust, vaid teevad seda häda sunnil. Leiti, et tõenäoliselt satuvad prostitutsiooniärisse eelkõige need naised, kellel ei ole vajalikke tutvusi, haridust, oskusi ja eeldusi midagi muud teha.

Tauno: *Olude sunnil töötajad, ma kardan, sellest tööst mingit rõõmu küll ei tunne.*

Sergei: *Tasuta ikka parem, siis ju mõlemad tahavad.*

Paul: *On ka naisi, kes peavad ennast ja oma lapsi kuidagi ära elatama.*

Mario: *Kui vaadata muidugi meie riiki, siis põhiliselt on need vene rahvusest naised. Keskkonnal, kus nemad elavad, ei ole midagi eriliselt inimväärset pakkuda ja miks mitte tulla pealinna ja täiesti viisaka tasu eest teha tööd ja siis minna koju. [—] Saab perekond inimväärset elada.*

Isiklike kogemustele tuginedes paljastus tihti kuvand prostituudist, kes on elu hammasrattaste vahele jäänud nõrgas sotsiaalmajanduslikus olukorras olev naine, kes oma keha müü-giga tegeleb häda sunnil, mitte niivõrd vabast tahtest.

Prostituutide tegeliku vaba valiku puudumisest rääkides mainis üks respondent manipuleerimist, mille abil inimesi prostituudiks värvatakse. Sellega seotult tuli jutuks ka see, millistel põhjustel üks inimene on manipuleeritavam kui teine.

Andres: *Ja ma sain aru, et jumalasta paljud teevadki seda sellepärast, et nad on manipuleerimise tulemusena... on nende enesehinnang viidud nii madalale, et nad arvavad, et see ongi ainuke koht, kust nagu tööd leida. Ja nii nad seal püsivad.*

Häda sunnil tegutsemine oli üks põhjusi, miks ostjate sõnul paljud prostituudid alkoholi ja/või uimasteid (kuri)tarvitavad. Uimastid ja alkohol aitavad neil oma emotsioone tuhmistada ning toime tulla igapäevase alandustundega, mida oma keha müümine kaasa võib tuua.

Peeter: *Paljud ei suuda seda tööd teha, olles kaine, aga raha on see, mis paneb kõik paika.*

Ummikusse aetud naise retoorika raames toodi sisse ka inimkaubanduse temaatika. Respondendid tõmbasid selge piiri prostitutsiooniäri ja inimkaubanduse vahele — kui esimest iseloomustab vaba tahe, siis teist sund. Inimkaubanduse tõttu seksitööstusse sattunud naiste hulgas oli ostjate arvates palju rohkem neid, kes oma keha vabatahtlikult ja rõõmuga ei müüks.

Eetilise seksiostja retoorika

Inimkaubanduse ja prostitutsiooni lahutamine näitas, et respondendid püüdsid prostituudi ja ostja suhet konstrueerida kahe võrdse osapoole suhtena, kus mõlemad vastutavad ise täiel määral oma tegude eest. See vabastas ostja omal moel süütundest, kuna oma südametunnistuse seisukohalt peeti oluliseks seda, et seksi ei osteta mõnelt “seksiorjalt”, vaid ikka teadlikult ja vabal soovil tegutsevalt naiselt. Mainiti ka seda, et prostituudina tegutsema sunnitud isikuga ei ole võimalik seksi nautida. Ostjat arvati suuteline olevat tegema vahet, kas seksuaalteenust pakkuv isik on vabatahtlikult või sunniviisiliselt tegutsev.

Soovi ennast eetilise tegutsejana määratleda kinnitas ka ostjate hoiak prostituutide meelemürkide tarbimise suhtes. Respondendid toonitasid, et nende jaoks on prostituudi alkoholi- või narkojoove aktsepteeritav seni, kuni see ei ole häirivalt nähtav. Meelemürkide tarvitamisega liialdanud prostituut võiks pigem äratada häirivat kahtlust, et seksi müüv isik ei ole oma tegevuses ja otsustes nii vaba, kui ostjale meeldiks.

Mainiti ka kaastunnet ja soovi prostituuti aidata. Üks klient kirjeldas juhtumit, kus ta hoolimata raha maksmisest ei jõudnudki seksini, kuna prostituut oli ilmselgelt endast väljas ega soovinud seksida. Sooviga prostituuti võimalike sanktsioonide eest kaitsta ei teatanud klient ka saamata jäänud teenusest vahendajale.

Tauno: Küllastasin ühte pealinna maja. Valisin välja väga kena tüdruku, maksin ka raha kohe ja eraldusime. Ega just odav pesa polnud. Hakkas asi nagu vedu võtma, kuid kogu aeg enne asja kallale asumist tõrjus ta mu eemale. Sain aru, et midagi ei klapi. Ja nii see aeg otsa saigi. Oleks võinud ju lärmama hakata ja raha tagasi nõuda. Kindlasti oleks antud sellisel puhul või asendusliige. Aga samas ei taha mõeldagi, mis tüdrukuga oleks siis tehtud.

Olukorda, kus seksi ostja võis küll tajuda, et prostituut ei müü oma keha mitte seepärast, et tal oleks piiramatu seksivajadus, vaid pigem majandusliku toimetuleku eesmärgil, aitas ostja enda jaoks moraalselt vastuvõetavaks muuta seisukoht, et tema ju aitab prostituudil tema peret toita — kust mujalt viimane muidu raha saaks.

4.9.3. Sotsiaalse konstruktsiooni retoorikad

Sotsiaalse konstruktsiooni retoorikate alla liigitasin selgitused, mis tuginesid seksi ostmise põhjuste analüüsimisel eelkõige soorollidele, mis kirjutavad meeste ja naistele ette ühiskondlikult ootuspärase käitumise piirid.

Soorollid on oma olemuselt sotsiaalselt konstrueeritud käitumisviisid, mis muutuvad ajas ning on igas kultuuris isesugused. Mehe ja naise traditsioonilised soorollid on jäigad ning konstrueerivad meeste ja naiste seksuaalsuse väga erinevalt. Kui meestelt eeldatakse seksuaalset aktiivsust ja palju seksipartnereid, siis naistelt passiivsust, sõltuvust ja võimalikult väikest hulka voodikaaslast. Mees peab pidevalt oma mehelikkust tõestama, käitudes soorollile vastavalt.

Tõelise mehe retoorika

Käesoleva uurimuse respondendid rõhutasid tugevalt traditsioonilisi soorolle ning nende mõju meeste ja naiste käitumisele. Väga sageli tõmmati seos füüsilise ülesehituse ning sotsiaalse käitumise vahele: füüsiline erinevus tingib ka erinevad soorollid. Naiste ja meeste seksuaalsuse defineerisid seksi ostjad paljuski teineteise vastanditena, millest tuleneb ka meeste ja naiste erinev käitumine ning erinevad ootused ja vajadused.

Mario: Seks tähendab meeste ja naiste puhul väga-väga erinevat asja. Et kui meestel on vaja füüsilist vajadust kiiresti rahuldada, siis neil pole vaja mingit tunnetemaailma sinna juurde. Aga naistel on päris keeruline, kui inimene ei ole lähedane, sellega tegeleda.

Eelnevast katkest tuli välja ka selge vahetõmbamine naiste seksuaalsuse ja prostituutide seksuaalsuse vahele, mis jällegi on üksteisest väga erinevad. Kui “tavalise” naise seksuaalsus vajab emotsioone ja lähedust, siis prostitueeriva naise seksuaalsus sarnaneb pigem meeste omaga, mille puhul on võimalik tunded seksist eraldada.

Mehe traditsiooniline sooroll eeldab ostjate arvates ka seksuaalset kogemust ja oskuslikkust — mees peab täpselt teadma, mida ja kuidas teha. Oskamatus või kogenematus on tabu, mis väga sageli häbimärgistatakse. Mehed peavad olema kogenud ja juhtival positsioonil, et vastata mehe traditsioonilisele soorolliootusele. Seetõttu on prostituudilt kui seksuaalselt kogunud naiselt vajalike kogemuste omandamine hea.

Robert: Pigem see, et lähen ja palun „profiilt“ abi mõne uue poosi õppimiseks, et siis tulevikus pakkuda oma väljavalitule paremat naudingut. Muidu hakates oma väljavalituga proovima... ja kui asi ebaõnnestub, siis ei oska kuskilt nõu küsida, kus mis valesti läks. Aga vastavat ametit esindav neiu oskab aidata, kuna omab pikemat kogemust.

Õigesti tegutsemise motiiv oli väga oluline. Millegi „õigesti“ sooritamine võis osutuda isegi olulisemaks, kui tehnika sooritamine „veidi valesti“, kuid partnerile naudingut pakkuvalt. Tõeliselt mehelik mees teab alati, mida teha, ning teeb kõike õigesti. Mainiti ka seda, et kui bordellid oleksid Eestis legaalsed, siis võiks ka meil üha rohkem juurutada traditsiooni, et poisi saamine meheks toimub lõbumajas prostituudi oskusliku hoole all.

Parema lähtepositsiooni retoorika

Kui intervjuude alguses olid respondendid kindlal seisukohal, et naiste seksisoo on juba looduse poolt väiksem meeste omast, siis arutluse arenedes jõuti paljuski arvamusele, et naiste seksuaalsus ei pruugi sugugi olla olemuslikult nõrgem, vaid seda kitsendab pigem naise traditsiooniline sooroll.

Jaanus: Naised on rohkem kammitas ja see koduhoidmise kohustus ja... Ja tegelikult meeste suur armukadedus ka. Ja kui naine on materiaalselt end suutnud kindlustada, üle keskmise haritud, siis need suhtumised juba hoopis teised. Kõik soovivad vaheldust, ainult kui tingimusi pole, siis kaitsekiibiks sobib see moraalimängimine hästi.

Naised, kes ei ole piiratud traditsioonilise soorolli poolt ette kirjutatud tingimustega, võivad endale lubada suuremat vabadust ka oma seksuaalsuses. Ühest hinnangut traditsioonilise soorolli nõuetele mittevastava naise kohta respondendid välja ei toonud. Ühelt poolt peeti positiivseks, kui naine julgeb ja suudab seksuaalelus olla aktiivne ja näidata üles initsiatiivi — see tähendab väljumist traditsioonilise naiselikkuse raamidest. Teisalt tundus aga traditsiooniline passiivne ja sõltuv naine turvaline ning tuttav.

Leidus ka arvamusi, et kuna naised on ühiskonnas meestest nõrgemal positsioonil, siis puuduvad neil vahendid, et endale sellist teenust lubada. Sajandite vältel on naised õpetatud kannatama ja oma seksuaalsust maha suruma, seetõttu ei ole nad õppinud prostituute oma ihade rahuldamiseks kasutama.

Indrek: Ma arvan, et see on välja kujunenud ajast, mil mehed käisid tööl ja naistel oli sama palju õigusi kui lammastel. Ainult meestel oli raha, et millegi sellise eest maksta. [—] Naistel lihtsalt pole raha ja läheb veel aega, enne kui naised ka aru saavad, et ka nemad võiksid seda teenust tahta. Teine põhjus on kindlasti see, et naised on õpetatud ja kasvatatud kannatama. Eks nad siis kannata ka oma seksinälga ja ei raatsi lõbumajja minna.

Samuti toonitati, et ühiskond suhtub meeste ja naiste seksuaalsusesse väga erinevalt. Käitumisviisid, mis meestele on lubatud, kutsuvad naiste puhul sageli esile hukkamõistu.

Robert: Ja see on olnud aegadest ammustest, et meestel on lubatud palju rohkem seksi vallas tegutseda... eksida kui naistel. Naine ei peagi midagi tegema ja ikka võib keegi teda litsiks pidada. Meestel aga on jälle nii, et paneb vasakule, siis on hoopis vägev mees, kes teeb pulli.

Mario: Miks on meestele teatud asjad lubatud, aga naistele ei ole? Miks on naine sellepärast lits, kui ta teeb samu asju, mida mees teeb? Need on kirjutamata reeglid ühiskonnas välja kujunenud. [—] Naised peavad kindlasti võitlema oma õiguste eest veel pikka aega.

Eelnevast koorus välja arusaam, et tegelikult ei ole naise seksuaalsus oma olemuselt erinev, vaid pigem konstrueerivad seda mehe seksuaalsuse vastandina sotsiaalsed normid.

Stressi tekitavate ootuste retoorika

Traditsioonilise soorolli poolt seatud ootusi meestele mainisid respondendid korduvalt kui stressi ja pingete tekitajaid. Ühiskond seab meestele ülikõrged nõudmised ning neile mittevastamise korral mõistab nad hukka.

Sten: Kui meie ühiskonnas üldse mingi ebavõrdsus on, siis kannatavad selle all mehed. Mees, kes ei suuda peret ülal pidada, elamist osta ja korralikku autot omada, pole midagi väärt. Sealjuures peab ta olema hea huumorimeelega, haritud, rääkimata korralikust peenisest ja potentsist.

Traditsioonilist naise soorolli peeti seevastu palju vähem pingeid tekitavaks, kuna sellesse ei ole respondentide arvates pikitud kohustust olla iga hinna eest edukas. Meeste arvates seab ühiskond neile väga kõrged ootused nii ametialaselt kui ka isiklikus elus. Mees peab olema

edukas nii tööl kui kodus, suutma teha maksimaalseid sooritusi nii karjääriredelil kui ka voodielus.

Mario: *Tegelikult on nagu üks meeste potentsiprobleem selles, et naised kõik suruvad sulle peale seda, et sa pead olema selline ja selline, nägema välja selline. Kõik see on tohutu vaev. Ja sa pead rääkima naisega niivõrd hästi, et ta erutuks selle peale. Ja kolmandaks teda käsitlema nii hästi, et ta saaks kõik oma elumahlad valla ja naudiks seda täiega. See kõik on niivõrd keeruline. Vaata, kui palju aega see kõik võtab, et teineteist tundma õppida nii, nagu peab.*

Prostituutide teenuste kasutamist määratleti niisiis omamoodi ajutise pääsemisena ühiskondlike ootuste ja soorollile esitatavate nõudmiste masinavärgist. Seksiäri võimaldas olla vabam ning mitte vastata traditsioonilisele mees-peab-suutma-alati-naist-rahuldada-põhimõttele. Mingis mõttes on tegemist paradoksiga: kuigi prostituutide teenuste tarbimist põhjendati mehe soorollist tuleneva suurema seksuaalvajadusega, siis ometi võimaldas tasuline seks seda vajadust rahuldada viisil, mis ei vastanud mehelikkusele esitatud traditsioonilistele nõudmistele.

Vahelduse otsimise retoorika

Prostituutide teenuste tarbimist võis seksi ostjate meelest pidada ka püsisuhte (näiteks abielu) kestmajäämise tagatiseks, kuna see pakub (abielu)mehele hädavajalikku vaheldust ning teisalt jälle veenab (abielu)meest, et tema püsipartner on väärtuslik ja prostituudist parem.

Tauno: *Mulle meeldib meeletult grillitud forell. Kuid kui ma peaksin seda saama kolm korda päevas mitu aastat jutti, siis ma olen kindel, et hiljemalt nelja-viie aasta pärast lõõn maha selle, kes peaks mulle järgmise grillforelli tooma. Peab vaheldust saama teadmaks, et “grillforell” on parim.*

Vahelduse otsimise soov oli miski, mida respondendid omistasid kõigile meestele ning mida sisuliselt ei ole võimalik kontrollida.

Peeter: *Ja muideks, litsides käivad kõik, ole sa kes tahes oma ametilt.*

Prostituudi teenuste tarbimist kui otsest ohtu püsisuhtele seksi ostjad eraldi ei toonitanud. Pigem iseloomustas neid arusaam, et püsisuhtepartner peaks mõistma, et tasulise seksi tarbimine on igati loomulik ja parem kui armukese soetamine.

4.9.4. Loodusliku ettemääratuse retoorikad

Loodusliku ettemääratuse retoorikad argumenteerivad peaasjalikult seisukohaga, et meestel on spetsiifiline vajadus seksi järele ning füsioloogiliselt suurem suguiha, mis nõuab kohest rahuldumist. Seetõttu on prostitutsiooniäri justkui loodud meeste seksuaalvajaduste rahuldamiseks ning ühiskondliku korra säilitamiseks, kuna rahuldamata seksuaaliha muudab mehed ohtlikuks ülejäänud ühiskonnaliikmetele (eelkõige naistele).

Suure suguiha retoorika

Füüsilist eripära (mehe bioloogiast tulenevat suurt vajadust seksi järele) kui seksi ostmise peamist põhjust nimetasid käesoleva uurimuse respondendid suhteliselt harva. Enamasti ei kasutatud sellest rääkides minavormi („mul on väga suur seksivajadus“), vaid omistati seletus kõigile meestele. Tegemist oli niisiis millegagi, mida arvati olevat omane kogu meessoole.

Toomas: Loodus on asjad selgelt paika pannud: naisel on munarakud loetud, mehel seemet muudkui voolab.

Üks respondent tõdes kurvalt, et ega (abielu)mehel tegelikult palju võimalusi olegi, kuidas oma seksuaalvajadust seaduskuulekalt rahuldada.

Indrek: Rahuldamata seksuaalne pinge on see, mida mehed alateadlikult püüavad alkoholi-ga vaigistada. Aga kui alkoholi uim lahtub, tuleb pinge tagasi. Ja siis tavaliselt on kaks teed, kas end ise rahuldada või siis minna bordelli, või leida keegi tänavalt. Variante on ju palju. Vägistamised, lapseahistamised ja muu selline kuuluvad ju sellesse samasse komplekti. Põhjus on üks. Variant on ka oma naisele pinda käia, kuni ta on nõus seksima. Aga tavaliselt abielu-naised ei seksi, või ainult siis, kui tahavad last saada. Selline on paraku reaalsus.

Puhviretoorika

Seksi ostjad väitsid, et prostituutide olemasolu aitab ennetada “tavaliste” naiste vägistamist. Mehed, kes muidu võiksid tänaval varitseda mitteprostituutidest naisi, saavad prostituutide abil oma vajadused legitiimsel viisil rahuldatud. Sel viisil on prostituudid justkui puhver, mis kaitseb mitteprostituutidest naisi ja seeläbi kogu ühiskonda.

Kristo: Isegi üks vägistamata jäänud naine mõne haige inimese poolt on seda väärt, et prosti-tutsiooni mitte ära kaotada. Maniakk läheb bordelli ja maandab oma pinged seal ära.

Asjaolu, et tegelikkuses toimuvad vägistamised enamasti üksteist varem tundvate inimeste vahel ega ole spontaansed, vaid pigem ettekavatsetud, seksi ostjad välja ei toonud. Samuti jäi tähelepanuta, kas ja kui õiglane on see, kui potentsiaalsel vägistajal on raha eest õigus prostituudiga teha seda, mis raha maksmata oleks kriminaalkorras karistatav. Seksi ostjate seisukohast oli prostituudi vägistamise tõenäosus väga väike. Makstav raha on omalaadne vabastus potentsiaalsest vägistamissüüdistusest.

Teise sihtgrupina mainiti puuetega inimesi, väites, et neil puuduvad muud võimalused seksuaalpartnereid leida, mistõttu prostituutide olemasolu on hädavajalik. Samas puudus selles küsimuses üksmeel ning üks respondent väljendas lausa sügavat nõrdimust selliste väidete kasutamise pärast.

Andres: Vahepeal räägitakse sellest, et litsid on vajalikud selleks, et ratastoolis... et invaliidsed saaksid kellegagi seksida. Keegi poliitik ütles seda... nagu invaliid oleks inimene, kes ei saaks teisi inimesi. See on ikka täiesti hull määratlus! Et nagu invaliidil oleks lubatud seksida, sest kuna ta armastust ei leiagi, on ju. Ma ei näe seal nagu mitte mingit vahet, kas inimesel on kaks

jalga ja kaks kätt... sa võid teda ju ikka armastada ja temaga seksida. Ma olen täiesti pahane selle peale, et keegi on sellist asja üldse nõuks võtnud öelda!

Arvamused, et prostituutide teenuseid vajavad need inimesed, kes mujalt seksi ei saa, olid siiski tavapärased ning neid kasutati sageli üldisemalt prostitutsioonist rääkides.

Füüsilise eripära retoorika

Meeste ja naiste füüsilisi erinevusi rõhutati prostitutsiooniäri soolist jagunemist analüüsides. Prostituudid on respondentide arvates seepärast enamasti naised, et meeste füsioloogia ei võimalda neil prostituutideks hakata. Kui naistel on võimalik abivahendeid kasutades teenindada isegi väga ebameeldivat klienti, siis meeste puhul oleks see väga keeruline, kui mitte võimatu.

Tauno: Ja olgem ausad, ega sellele ametile sobivaid isaseid ka nüüd jalaga segada ei ole. Jutu järgi võime ju küll olla Heraklesed ja allpool võõd seisab kui ilmasammas, aga tegelikult... Palju sul ikka kliente oleks, kui väike sõber tõrgub? Olgu see või soliidsetes mõõtudes, aga kui on pehmes olekus ja klient talle mitte ei meeldi.

Paul: Mehel kui aga ei seisa, siis ei tõsta seda tungrauaga kah mitte.

Indrek: Nimelt on mehel vaja seksuaalkontaktiks erutust, et läheks kõvaks. Naine saab libesti kasutamiseka ka mehe ära petta. Mees niimoodi petta ei saa. [—] Ja meestel on raske seda tööd teha.

Selgelt seostati prostitutsiooniäri olemasolu nõudlusega tasuliste seksuaalteenuste järele. Kui meeste hulgas puudus nõudlus prostituutide järele, siis ei oleks ka prostituute. Samas ilmnes ostjate jutust, et kuna pakkumine on nii suur ja prostituutide leidmine lihtne, siis mõjutab ka see nõudluse kujunemist. Nõudluse olemasolu oli seksi ostjate arvates lahutamatu seotud meeste füüsilise ülesehitusega. Kuna naiste hulgas nii suur nõudlus puudub, siis on ka meessoost prostituute väga vähe ning enamik neist on mõeldud geimeeste jaoks.

Lisaks arvati, et kuna naised on meestest füüsiliselt nõrgemad, siis on nende jaoks hädaolukorras raha teenimiseks vähem võimalusi. Meeste füüsiline jõud võimaldab neil naistest edukamalt raha teenida näiteks röövimiste või autovargustega, naistel seevastu ei jää muud üle kui hakata oma keha müüma.

4.9.5. Sõltuvusretoorikad

Sõltuvusretoorikate alla liigitasin põhjendused, mille puhul respondendid tõid sisse kontrolli kadumise võimaluse oma käitumise üle ja sõnastasid selle probleemse aspektina. Oluline on siinkohal märkida, et uurimuse käigus intervjuueeritud inimeste hulgas keegi ennast otsese seksisõltlasena ei määratlenud.

Kaks respondenti rääkisid enda puhul kujunenud harjumusest seksi osta, mis aeg-ajalt võib probleemseks osutuda. See tähendab, et prostituudi juurde minema ei ajendanud mitte füü-

siline vajadus, vaid pigem käitumismuster, mis hakkas teatud situatsioonides automaatselt korduma.

Sergei: Tavaliselt kuskil lõuna paiku mingi alateadvus... vaatad kuulutusi, et kas on midagi huvitavat, ja tõstad toru.

Küll aga leidis oma seksuaalsõltuvust otsese probleemina defineerivaid inimesi kahes foorumis, mida uurimuse läbiviimise jooksul pidevalt jälgisin. Seetõttu pidasin selle retoorika väljatoomist antud kontekstis siiski oluliseks, kuna tõsine sõltuvus võib olla harjumuse kujunemisest järgmine samm.

Internetifoorumites ennast seksisõltlastena määratlevad inimesed kirjeldasid sõltuvust kui olukorda, kus tegelikult puudub isegi otsene soov prostituudi juurde minna, kuid miski sise-mise sunni ajel sinna ikka minnakse. Kui laekub informatsioon, et prostitutsiooniärisse on tulnud mõni uus tüdruk, tunneb sõltlane vaigistamatut vajadust uus prostituut ära proovida. Tõdeti, et selline käitumine on muutunud probleemiks, kuna kulutab märkimisväärselt aja-list ning rahalist ressursi ning inimene tunnetab end oma käitumise vangina.

5. Arutelu

Enamasti kasutasid seksi ostjad oma jutus eri retoorikaid vaheldumisi. Sageli läksid need ka omavahel vastuollu. Liikumine retoorikate vahel toimus sujuvalt ja pidevalt. Väga tavaline oli ka eri retoorikate komponentide kasutamine samaaegselt. Sobiva(te) retoorika(te) valik sõltus sellest, kas räägiti isiklikest kogemustest või prostitutsioonist kui nähtusest üldisemalt. Samuti sõltus retoorika valik konkreetsest teemast. Näiteks prostituutide teenuste kasutamise kriminaliseerimisest rääkides kasutati peamiselt loodusliku ettemääratuse retoorikat ega viidatud kordagi tasulise seksi tarbimise meelelahutuslikule funktsioonile.

Iseloomulik oli ka see, et kasutatav seletus võis tihti peegeldada pigem respondendi taju, kuidas peaks oma tegevusest rääkima, et aidata seda õigustada, mitte niivõrd seda, mida ta tegelikult arvas. Tegelikud arvamused tulid pinnale eelkõige isiklike kogemuste kaudu. Ja siinkohal olid ka suured erinevused retoorikate vahel, mida kasutati üldisemalt olukorrast rääkides ja konkreetsemaks minnes.

Isiklikest kogemustest kõneldes kasutati oluliselt teistsuguseid seletusi kui prostitutsioonist teoreetilisemalt rääkides. Näiteks kasutati prostitutsioonist üldisemalt kõneldes väga sageli vaba valiku retoorikaid, seevastu isiklike kogemustele viidates leidsid rakendust ka sundvaliku retoorikad. Kui esimesi kasutati pigem oma käitumise ja seksiäri kui nähtuse õigustamise eesmärgil, siis viimane rakendus eelkõige reaalsest kogemustest rääkimise puhul.

Sarnane üsna vastandlike retoorikate kasutamine toimus ka bioloogilisest seksuaalvajadusest rääkimise puhul. Meestest kui ühest sotsiaalsest grupist tervikuna rääkides kasutati sageli loodusliku ettemääratuse retoorikat. Selle retoorika põhiargumendiks võib pidada väiteid, et meeste füsioloogiline ülesehitus välistab monogaamia ning eeldab võrreldes naistega suuremat hulka seksuaalsuhteid. Sellest tulenevalt on mehel sisuliselt vaid kaks valikut: kas otsida armuke või kasutada prostituutide teenuseid. Vastasel juhul muutub tema seksuaalsus teiste ühiskonnaliikmete jaoks ohtlikuks. Loodusliku ettemääratuse retoorika kasutamisel tõmmati aga selge piir üldise ja personaalse vahele. Iseendast rääkides seda retoorikat enamasti ei kasutatud. Üks põhjus võis peituda selles, et loodusliku ettemääratuse retoorika läks teatud mõttes vastuollu respondentide tõelise mehelikkuse konstruktsiooniga. Tõelisel mehel ei ole seksuaalpartnerite puudust ja ta ei kasuta prostituute seepärast, et keegi teine teda seksuaalselt ei ihalda, vaid pigem meelelahutuslikel eesmärkidel. Seetõttu on ka loogiline, et soovist vastata iseenda arusaamale mehelikkusest ei tahetud endast kõneldes viidata prostituudi teenuste ostmisele abstraktse bioloogilise häda sunnil.

Rääkides seksi ostmise põhjustest üldisemalt, mitte konkreetset isiklikest kogemustest lähtuvalt, kasutati loodusliku ettemääratuse retoorikate argumente ka üheskoos tarbimisretoorika ning sotsiaalse konstruktsiooni retoorika argumentidega. Kuna monogaamia oli seksi ostjate sõnul mehe füsioloogiast tulenevalt võimatu, siis oli prostituutide kasutamine rahaliselt odavam ning mugavam kui näiteks armukese soetamine. Respondendid pidasid seda püsisuhtepartneri suhtes ausamaks lahenduseks. Lisaks toodi sisse moraalse käitumise argument, et suhe armukesega on oluliselt ebamoraalsem kui aeg-ajalt prostituudi teenuste

tarbimine. Samas toonitas mitu seksistjat, et sel ajal kui neil on püsisuhtepartner, nad prostituutide teenuseid ei kasuta. See tähendab, et isiklikest kogemustest rääkides ei välistata ka monogaamia võimalikkust. Meestest kui sotsiaalsest grupist tervikuna rääkides oli aga monogaamia välistatud.

Eri retoorikate vastandlikust kasutamisest andis tunnistust näiteks tarbimisretoorikate kategooriasse kuuluv väide, et prostituudilt seksi ostmine on turvalisem kui armukese soetamine, kuna esimene ei helista sulle öhtul koju. Samas ilmnes jutu käigus, et nii mõnelegi respondentile olid pärast seksi ostmist prostituudid koju helistanud ning oma teenustele aktiivset korduvreklaami teinud. See näitab, et teatud retoorikaid kasutati pigem mingi käitumise õigustamise eesmärgil, teisi aga reaalse olukordade kirjeldamiseks.

Väga sageli kasutasid seksi ostjad vaba valiku retoorikat paralleelselt sundvaliku retoorikaga. See tähendab, et kui klient ühes kontekstis rääkis prostituutidest kui nõrgas sotsiaalmajanduslikus positsioonis olevatest madala enesehinnanguga naistest, kes on manipuleerimise ohvrid, võis ta teises kontekstis prostituute vabalt määratleda hüperseksuaalsete naistena, kelle jaoks prostitutsioon on suurepärane võimalus töö ja hobi ühendamiseks. Ka antud juhul kasutati isiklikest kogemustest lähtuvalt pigem sundvaliku retoorikat ning hüperseksuaalsete naiste argument leidis rakendust prostitutsioonist abstraktsemalt rääkides.

Sundvalikute kontekstis oli aktuaalne ka inimkaubanduse temaatika. Kuigi respondendid olid teadlikud inimkaubitsemisest kui tõsisest probleemist, nägid nad seoseid prostitutsiooni ja naistega kaubitsemise vahel suhteliselt nõrgana. Enamjaolt ei seostatud omavahel kaubitsemist kui kuritegelikkuga nähtust ja Eesti-sisest seksiaari. Domineeris suhtumine, et inimkaubandus on oma olemuselt negatiivne, seevastu prostitutsioon neutraalne (või pigem positiivne) nähtus. Enamasti seksi ostjad selle üle pikemalt ei juurelnud, miks või kuidas oma keha müüv isik seksiaarisse on sattunud. Ka ühest mustanahalisest prostituudist rääkides rõhutati eelkõige võimalust osta "erilist" seksi, mida võib-olla kunagi enam ei saa, mitte viisi, kuidas see naine Eestisse oli jõudnud. Samas oli üsna vähe tõenäoline, et selle prostituudi teenuseid tarbinud isikud polnud kursis, mil viisil viimane Eestisse sattus (kuivõrd meedias leidis teema laia kõlapinda).

Prostituutide alkoholi- ja uimastitarbimist seostasid kliendid küll prostitueerimisega seotud ebamugavustunde leevendamisega (mis viitas osaliselt sunduslikkusele), kuid seksi ostja jaoks oli uimasti- või narkouimas prostituut probleem eelkõige vähese atraktiivsuse ja turvalisuse aspektist. Ostjate hulgas oli levinud hoiak, et narko- või alkoholijoobes prostituut ei pruugi pöörata piisavalt tähelepanu oma tervisele, samuti seostati narkootikumide tarbivaid prostituute sageli HIV-nakkusega. Sellest tulenevalt pidasid respondendid ohutumaks osta teenust prostituutidelt, kes ei ole häirivalt purjus või narkootikumide mõju all.

Isiklikest kogemustest rääkides ilmnes respondentide jutust soov konstrueerida ennast eetilise seksistjana. See tähendab, et oluliseks peeti seksi ostmist „vabalt selle ameti valinud naiselt”, kelle puhul oli ostjal lihtne eeldada, et tegemist on kahe võrdse osapoole vahelise tehinguga. See võis olla ka üks põhjus, miks sooviti, et prostituut ei oleks liigses alkoholi- või narkojoobes. Meelemürkide kuritarvitamine võinuks häirida ettekujutust prostituudi vabast

valikust sel viisil raha teenida. Vajadust ennast moraalse tegutsejana määratleda näitas ka see, et sageli rõhutati prostituutide inimlikku kohtlemist ja nendesse positiivselt suhtumist.

Respondendid liigitasid seksi ostjad nende ostumotivatsioonist olenevalt eri staatusklassidesse. Aktsepteeritav ja seega kõrgemas staatusklassis oli seksi ostmine eelkõige siis, kui seda ei tehtud füüsilise vajaduse, vaid näiteks meelelahutuse eesmärgil. Meelelahutuslik tarbimine toimus valdavalt grupiviisiliselt, olles sageli pidutsemise osaks. Sel viisil aitas bordelliskäik konstrueerida ühesugust arusaama mehelikkusest ning mehelikust käitumisest. Ühine seksiosist tugevdas sõpruskonna grupitunnet ja võimaldas tekitada mingi „ühise saladuse”, mida tüdruksõprade või elukaaslaste eest varjata.

Toodi välja ka seisukoht, et prostituudi juurde minemist võivad endale lubada pigem jõukamad mehed, vaesemad peavad ise endaga hakkama saama. Seetõttu näitas tasulise seksi tarbimine teatud viisil kõrgemat staatust ja edukust. Eelmainitu kehtis siiski vaid nende meeste puhul, kellel oli ka mitteprostituutidest seksipartnereid. Halvustavamalt suhtuti sellistesse meestesse, kelle jaoks tasuline seks oli ainuke võimalus seksi saada, kuigi loodusliku ettemääratuse retoorikat kasutati prostitutsiooni olemasolu õigustamisel korduvalt.

Prostitutsiooni olemasolu ning õigust seksi osta toetavaid argumente kasutasid peaaesjalikult need respondendid, kes olid tasulist seksi korduvalt tarbinud ning kelle üldmulje prostituutide teenustest oli positiivne. Sundvaliku retoorika leidis rakendust aga pigem nende respondentide puhul, kelle jaoks jättis tasuline seks pigem negatiivse mulje ja kes prostituutide teenuseid regulaarselt ei tarbinud.

Seksi ostmist respondendid enamasti enda (ja ka ühiskonna) jaoks probleemina ei määratlenud. Tegemist oli nende jaoks normaalse nähtusega, millega võitlemist peeti mõttetuks ja arusaamatuks. Tasulise seksi tarbimise kui nähtuse staatus oli ostjate arvates siiski vastandlik: ühelt poolt on tegemist justkui ühiskonna silmis taunitava, teisalt aga aktsepteeritava käitumisega. Kahetine suhtumine puudutab nii seksi ostjaid kui ka müüjaid. Sellest tulenevalt rõhutati vajadust poliitilise otsuse järele, mis paneks mängureegli paika ja määratleks prostitutsiooni positsiooni ühiskonnas.

Kuigi prostitutsiooni reklaam on Eestis keelatud, leidub seda ometi kõikjal. Olgugi et ajalehtedes ilmuvates kuulutustes ei kasutata sõnu prostitutsioon ja tasuline seks, saavad kõik aru, mis peitub peibutavate sõnade erootiline massaaž ja kohvile kutsumine taga. Enese head mainet väärtustavad meediaväljaanded on nüüdseks küll loobunud selliste kuulutuste avaldamisest, kuid leidub endiselt väljaandeid, kelle jaoks see ei ole probleem. Lisaks on suur osa prostitutsiooni reklaamist kolinud üle Internetti, mida kontrollida on oluliselt keerulisem.

Reklaamitööstuses rõhutakse väga paljude kaupade müümisel seksuaalsusega seotud argumentidele. Seksikad telefonid, seksikad autod — seksi ja palja naisekeha abil võib müüa mida tahes. See aitab kaasa hoiaku tekkimisele, et ka prostitutsiooni puhul on tegemist normaalse ja legitiimsa meelelahutusega. Intervjueeritute jutust tuli selgelt välja, et tasulise seksi tarbimine ongi väga sageli osa meelelahutusest, metsikust peost. Selliste hoiakute kujunemist on paljuskki soodustanud massimeedia ja reklaamitööstus.

Mõistagi mõjutab nõudlust (ja eelkõige uute tarbijate tekkimist) ka teenuse kättesaadavus ning hind. Mitu ostjat tõi välja asjaolu, et nad ilmselt ei oleks prostituudi juurde läinudki, kui seda võimalust nii pealetükkivalt poleks pakutud. Võimalus seksi osta on niivõrd kättesaadav ja lihtne, et selleks ei pea sageli üldse vaeva nägemagi. Kindlasti vajaks põhjalikumat uurimist see, kas ja kuivõrd mõjustaks teenuse kättesaadavuse vähendamine teenuse tarbimist.

Seksi ostjate arusaamad prostitutsioonipoliitikatest (näiteks prostitutsiooni legaliseerimisest või seksuaalteenuste ostmise kriminaliseerimisest) andsid tunnistust sellest, et eri lähene-miste põhimõtteid, tugevaid ja nõrku külgi oleks ehk ühiskonna tasandil tarvis rohkem lahti rääkida. Rootsis rakendatav seksuaalteenuste ostmise keeld jäi enamasti arusaamatuks; ei mõistetud, miks karistada ostjat, aga mitte müüjat. Lisaks ei saadud aru sellest, kuidas selline seadus saab prostituute aidata, kui viimastele ei pakuta alternatiivseid toimetulekuvõimalusi. Samamoodi puudusid ka teadmised prostitutsiooni legaliseerimise mõjude kohta.

Prostitutsioonist rääkides ei saa paraku mööda minna rahvusvahelisest inimkaubandusest, mille vastu võitlemisega tegeleb aktiivselt ka Eesti. Ei ole mingi saladus, et Eestist on saanud nii inimkaubanduse lähte-, transiit- kui ka sihtriik. Samuti ei ole saladus, et just inimkau-banduse abil tuuakse üha uusi ja uusi inimesi seksiärisse. Nende arengute valguses peab Eesti võtma vastu selge otsuse, kuidas me prostitutsiooni kui nähtusesse riigina suhtume.

Kaalutletud otsuse tegemine eeldab kõigi argumentide ja vaatenurkade analüüsimist ning erisuguste lähenemiste mõjude hindamist. Antud uurimus pakkus võimaluse mõtestada prostitutsiooni kui nähtust lahti seksi ostjate vaatenurgast.

6. Kokkuvõte

Käesolev toimetis käsitles prostitutsiooniteematikat seksi ostjate vaatenurgast, püüdes leida vastuseid küsimustele, kuidas prostituutide teenuste kasutamine toimub, kuidas põhjendavad oma käitumist inimesed, kes tasulist seksi tarbivad, ja millised on nende hoiakud prostitutsiooni eri aspektide (näiteks prostitutsioonipoliitikate) suhtes üldisemalt.

Prostitutsiooni ja seksi ostmise põhjusi on selgitatud väga erinevate teoreetiliste mudelite abil. Toimetise esimene peatükk andis põgusa ülevaate viiest domineerivast lähenemisest. Selle eesmärk oli pakkuda lugejale teoreetiline raamistik, mis hõlbustaks uurimuse empiirilise osa asetamist laiemasse ühiskondlikku konteksti.

Saamaks vastust küsimusele, kuidas seksi ostjad ise oma tegevust seletavad ning milliseid retoorikaid nad selleks rakendavad, kasutasin peamise uurimisinstrumendina avatud teemaintervjuud. Uurimuse valimi moodustasid viisteist meessoost seksioostjat, kellest neliteist olid heteroseksuaalsed ja üks määratles end homoseksuaalse mehena.

Paljusid respondente ajendas esimest korda prostituudi juurde minema uudishimu ja soov saada teada, „kuidas see kõik on”. Tihti tehti seda sõpradega koos ühise pidutsemise käigus, kui joodud alkoholi tõttu oli tekkinud ülemeelik tuju. Leidus ka neid, kes eelistasid seksi osta üksi ja kõigi eest varjates, kuna kartsid, et nende tegevuse avalikuks tulek võiks ohustada nende mehelikkust.

Oma tegevuse põhjendamisel kasutati viit põhiretoorikat: tarbimisretoorikat, vaba valiku *versus* sundvaliku retoorikat, sotsiaalse konstruktsiooni retoorikat, loodusliku ettemääratuse retoorikat ja sõltuvusretoorikat. Retoorikatele anti tinglikud nimetused, püüdes rõhutada iga retoorika kõige iseloomulikumaid argumente. Iga põhiretoorika hõlmas ka veel teatud hulga alaretoorikaid, mis kasutasid küll põhiretoorika peamisi väiteid, kuid täiendasid seda veel mõne uue aspektiga.

Reeglina kasutati eri retoorikaid vaheldumisi ja üsna vastuoluliselt. Sobiva retoorika valik sõltus ka sellest, kas räägiti isiklikust kogemusest või mingist teemast üldisemalt. Näiteks kasutati prostitutsioonist laiemalt rääkides tihti väidet, et prostituudid on vajalikud nendele meestele, kes muidu seksi ei saaks. Iseenda puhul aga seda põhjendust ei kasutatud, rõhutades pigem seksi ostmise meelelahutuslikku funktsiooni.

Ka prostituutide tegutsemisajendite analüüsimisel leidsid kasutust eri retoorikad sõltuvalt sellest, kas räägiti konkreetsetest prostituutidest, kellega ise oldi kokku puutunud, või prostituudi abstraktsest kuvandist. Näiteks väideti prostituutidest abstraktsemalt rääkides väga sageli, et tegemist on hüperseksuaalsete naistega, kelle jaoks seksiäri on hea võimalus tööd ja hobi ühendada. Isiklike kogemuste põhjal aga toonitati pigem seda, et tegemist on nende naiste jaoks tõenäoliselt olnud alternatiivsete võimaluste puudumisega.

Nende teooriate kohaselt, mis käsitlevad nõudlust seksuaalteenuste järele kui sotsiaalselt konstrueeritud vajadust, on nõudlus prostituutide teenuse järele miski, mis tuleb inimeses

tekitada. Inimesele tuleb sisendada, et see on asi, mida ta vajab. Samuti tuleb inimese teadvuses konstrueerida sellise käitumise tähendus. Kui meile (täpsemalt siis meessoos esindajatele) pidevalt sisendatakse, et prostituutide juures käimine on midagi põnevat, lõbusat ja mehelikult seksikast, siis võib arvata, et huvi sellise meelelahutuse vastu ei kao.

Summary

The hidden side of prostitution
— sex buyers speak

The aim of this publication is to add to the discussion about prostitution doing it from the buyers' perspective. What are the reasons why some men buy sex? How do they explain their behaviour?

The first chapter gives a brief overview of main theoretical approaches explaining reasons for buying sexual services. The author discusses five dominating models: buying sex as an act of consumption, buying sex as an act of violence, buying sex as a social construction, buying sex as a biological necessity, and buying sex as an addiction.

The second chapter describes study methods — who were the respondents, how they were found, what topics were included in interviews and how empirical data was analysed.

The study results are presented in two parts. In chapter three such general themes are reviewed as: what were respondents' overall attitudes towards prostitution and buying sex (including legalisation of prostitution and criminalising buying of sexual services), what channels were used to contact prostitutes, what were the situations like, etc.

The second part of the chapter describes buyers' different rhetorics explaining their behaviour. Five main ways to speak about their behaviour were: rhetoric of consumption, rhetoric of free will or enforcement, rhetoric of social construction, rhetoric of biological predetermination and rhetoric of addiction. The name of the rhetoric describes its main arguments. Each main rhetoric contained several sub-rhetorics that used also the main rhetoric's arguments but added another aspect to them.

Different rhetorics were used alternately and quite controversially. For example, when talking about prostitution in general, the respondents said very often that prostitutes are necessary for men who wouldn't get sex otherwise. However, this logic was never used when talking about oneself.

Buying sexual services was not constructed as a social or moral problem. Usually the respondents argued that as long as there is supply, it is acceptable to buy sex. Very often it was defined as a form of entertainment.

Kirjandus

- Allaste, A., Lagerspetz, M., Kurbatova, A. (2005). *Uimastid ja uimastitarvitajad Eesti ühiskonnas*. Tallinn: Valgus.
- Ben-Israel, H., Levenkron, N. (2005). *The Missing Factor: Clients of Trafficked Women in Israel's Sex Industry*. Jeruusalem: Heinrich Boll Foundation.
- Bromberg, S. (1998). Feminist Issues on Prostitution. Teoses J. Elias, V. L. Bullough, V. Elias, G. Brewer, J. Elders (toim.) *Prostitution: On Whores, Hustlers, and Johns*, 294–321. New York: Prometheus Books.
- Carnes, P. (1991). *Out of the Shadows: Understanding Sexual Addiction*. Center City: Hazelden.
- Carnes, P. (2005). *Facing the Shadow: Starting Sexual and Relationship Recovery*. Carefree: Gentle Path Press.
- Edlund, L., Korn, E. (2002). A Theory of Prostitution. *Journal of Political Economy*, 110/1, 181–214.
- Farley, M. (toim.) (2003). *Prostitution, Trafficking, and Traumatic Stress*. New York: Haworth Press.
- Hughes, D. M. (2004). *Best Practices to Address the Demand Side of Sex Trafficking*. Rhode Island: University of Rhode Island.
- Karistusseedustik. RT I 2001, 61, 364. <https://www.riigiteataja.ee/ert/act.jsp?id=12792390>; 22.03.2007.
- Klein, M. (2006). *Prostitutsioon seestpoolt nähtuna: prostituudid tõlgendavad oma tegevust*. Magistritöö. Tallinn: Tallinna Ülikool.
- Lamesoo, K. (2003). *Prostitutsiooni meediadiskursus*. Bakalaureusetöö. Tartu: Tartu Ülikool.
- Limberg, M. (2002). *Prostitutsioon — tänapäeva orjakaubandus. Pirita linnaosas tegutsevate prostituutide näitel*. Diplomitöö. Tallinn: Tallinna Pedagoogiline Seminar.
- Månsson, S-A. (2001). Men's Practices in Prostitution: The Case of Sweden. Teoses B. Pease, K. Pringle (toim.) *A Man's World? Changing Men's Practices in a Globalized World*, 135–149. London: Zed Books.
- Månsson, S-A. (2004). Men's Practices in Prostitution and Their Implications for Social Work. Teoses S-A. Månsson, C. Proveyer (toim.) *Social Work in Cuba and Sweden: Achievements and Prospects*. Department of Social Work, Göteborg University and Department of Sociology, University of Havana.
- O'Connell Davidson, J. (2006). Men, Middlemen, and Migrants. Eurozine. <http://www.eurozine.com/articles/2006-07-27-davidson-en.html>; 02.01.2007.
- O'Connell Davidson, J., Layder, D. (1994). *Methods, Sex and Madness*. London & New York: Routledge.
- Pajumets, M. (2004). *Prostitutsioon — kas ühiskondlik probleem? Arvamused nähtuse olemusest, põhjustest, tagajärgedest*. Tallinn: Multiprint.
- Pettai, I., Proos, I., Kase, H. (2003). *Prostitutsioon Eestis: sotsiaalsed riskid ja majanduslik surve*. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.

Pettai, I., Proos, I., Kase, H. (2006). *Prostitutsioon Eestis: ülevaade prostitutsiooni kaasatud naiste olukorrast*. Tallinn: Eesti Avatud Ühiskonna Instituut.

Prostitution and trafficking in human beings. (2005). Fact Sheet. Stockholm: Ministry of Industry, Employment and Communications.

Sangera, J. (1997). *In the Belly of the Beast: Sex Trade, Prostitution and Globalisation*. http://www.hsph.harvard.edu/grhf-asia/repro2/jyoti_sangera.htm, 20.04.06.

Slobodzien, J. (2005). *Sex, Love, and Poly-Behavioral Addiction*. <http://ezinearticles.com/?Sex,-Love,-and-Poly-Behavioral-Addiction&id=65520>; 27.03.2006.

Sullivan, B., Jeffreys, S. (2004). Prostitutsiooni legaliseerimine ei ole lahendus: Victoria osariigi (Austraalia) näitel. Teoses *Prostitutsiooni legaliseerimise mõjud ja tagajärjed*. Tallinn: Põhjamaade Ministrite Nõukogu, EV Sotsiaalministeerium.

Trummal, A., Fischer, K., Raudne, R. (2006). *HIV nakkuse levimus ning riskikäitumine prostitutsiooni kaasatud naiste hulgas Tallinnas*. Tallinn: Tervise Arengu Instituut.

Weisberg, K. D. (toim.) (1996). *Applications of Feminist Legal Theory to Women's Lives: Sex, Violence, Work, and Reproduction (Women in the Political Economy)*. Philadelphia: Temple University Press.

Varem ilmunud toimetised

- 4/2007 Töölepingu seaduse halduskoormus. – Poliitikaanalüüs.
- 3/2007 Eesti teismeliste vägivalda ja väärkohtlemise tõlgendused. — Uuringuraport.
- 2/2007 Mees sotsiaaluuringu subjektina. — Artiklite kogumik.
- 1/2007 Puuetega inimeste toimetulek ja vajadused. — Poliitikaanalüüs.
- 8/2006 Vaesus ja selle mõõtmine. Vaesuse suundumused Eestis. — Poliitikaanalüüs.
- 7/2006 Tööturu riskirühmad: vanglast vabanenud töötud. — Teemaleht.
- 6/2006 Tööturu riskirühmad: vanemaealised töötud. — Teemaleht.
- 5/2006 Tööturu riskirühmad: noored töötud. — Teemaleht.
- 4/2006 Tööturu riskirühmad: puudega töötud. — Teemaleht.
- 3/2006 Tööturu riskirühmad: mitte-eestlased. — Teemaleht.
- 2/2006 Tööturu riskirühmad: pikaajaliselt töötud. — Teemaleht.
- 1/2006 Sooline ebavõrdsus: hoiakud ja olukord Eestis. — Poliitikaanalüüs.

Käesoleva toimetise eesmärk on pakkuda lugejale võimalust mõtiskleda prostitutsiooni teemal, tehes seda seekord seksi ostjate vaatenurgast lähtudes. Uuringus analüüsitakse retoorikaid, mida seksi ostjad oma tegevuse seletamisel kasutavad. Autor viis seksi ostjatega läbi intervjuud ning kirjeldab nii meeste üldisemaid hoiakuid seksi ostmisse, isiklike kogemusi kui ka arvamusi prostitutsioonipoliitika kohta.

Uuringu tulemusel ilmnas, et:

- seksi ostjad kasutavad oma tegevuse põhjendamisel viit põhiretoorikat: tarbimise, vaba *versus* sundvaliku, sotsiaalse konstruktsiooni, loodusliku ettemääratuse ja sõltuvuse retoorikat;
- reeglina kasutavad seksi ostjad eri retoorikaid vaheldumisi ja üsna vastuoluliselt — olenevalt paljuski sellest, kas räägitakse isiklikust kogemusest või prostitutsioonist üldiselt;
- seksi ostjad käsitlevad prostitutsioonist üldisemalt rääkides seksi ostmist pigem meelelahutuse kui vajadusena.

„Autori lähenemine prostitutsioonifenomenile nõudluse aspektist ning seksi ostjate põhjenduste analüüsimine on Eesti, aga ka maailma kontekstis üsna uudne ja vajalik.”

Marion Pajumets, sotsioloog,
Tallinna Ülikooli rahvusvaheliste ja
sotsiaaluuringute instituut

Uuringuraport on sotsiaalministeeriumi eelretsenseeritav toimetiste sari, mille eesmärk on esitada sotsiaal-, töö- ja tervise poliitikaga seonduvaid uuringuid ning seeläbi aidata kaasa teadmistepõhise poliitika kujundamisele.